

HOITOSUUNNITELMA
2021-2025

KIRKKOJÄRVEN LAIDUNALUEEN HOITOSUUNNITELMA

Haminan kaupunki

Auli Hirvonen, ProAgria Etelä-Suomi ry / MKN maisemapalvelut

Lumovoimaa! Uudellemaalle ja Kaakkois-Suomeen -hanke

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

SISÄLLYS

Johdanto	
1 KOHTEEN KUVAUS	4
1.1 Yleiskuvaus	4
1.2. Kaavoitus	6
1.3 Lyhyesti alueen historiasta	8
1.4 Luonnonolosuhteet	8
1.5 Kasvillisuus	8
1.6 Kohteen luontoarvot	11
2 HOIDON TAVOITTEET	16
3 HOITOMENETELMÄT	17
3.1 Perustamistoimenpiteet	17
3.2 Laidunnus	17
3.3 Puuston hoito	18
3.4 Vieraslajin torjunta	18
3.5 Kuviokohtaiset toimenpiteet	18
3.6 Natura 2000-vaikutusten arvioinnin tarveharkinta	24
3.7 Suunniteltujen hoitotoimien vaikutus virkistyskäyttöön ja maisemaan	24
4 TIEDOTUS JA ASUKASYHTEISTYÖ	26
5 HOITOTOIMET VUOSITTAIN	27
6 KUSTANNUSARVIO	28
7 HOIDON SEURANTA	29
8 LÄHTEET	29
LIITTEET	
Liite 1. Laidunalueen luonnonhoitosuunnitelma	
Liite 2. Vaikutukset Natura 2000 -alueeseen	
Liite 3. Laidunnussopimus lampaille ja naudoille	

Raportti ja suunnitelma: Auli Hirvonen
Natura 2000 -vaikutusten arvionti: Martina Reinikainen
Kuvat: Auli Hirvonen

JOHDANTO

Ympäristöhoito maaseutumaisin menetelmin kehittää ja monipuolistaa avoimia ja metsäisiä alueita kunnissa. Laidunnus lisää luonnon monimuotoisuutta ja lisää alueen avoimuutta. Laidunalue tuottaa myös palveluja asukkaille virkistykseen, elämysten ja oppimisen muodossa. Avoimia niittyjä ja puustoisia hakamaita on menneinä vuosikymmeninä hoidettu perinteisesti laiduntamalla.

Tämä luonnonhoitosuunnitelma käsittää Kirkkojärven ruovikoituneita ranta-alueita Hevoshaan ja Humalniemen alueella Haminassa. Suurin osa toimenpidealueesta kuuluu Kirkkojärven Natura 2000-alueeseen. Alueen maanomistaja on Haminan kaupunki. Suunnitelmassa tarkastellaan suunnittelualan tämän hetkistä tilaa ja esitetään hoitosuosituksia, muun muassa avointen ja puustoisien perinnebiotooppien kunnostamista. Luonnonhoitosuunnitelman tavoitteena on turvata alueen suojeluarvojen säilyminen. Kirkkojärven Natura 2000 -alueen suojeluperusteet ovat muun muassa linnustollisesti arvokkaat kosteikot, suuruuhoniityt ja arvokas perhoslajisto.

Luonnon monimuotoisuuden ja maisemallisten arvojen säilyminen lintukosteikoilla, niityillä ja hakamailla edellyttää laidunnusta. Suunnittelualan koko on 14,06 hehtaaria, josta lähes 7 hehtaaria on ruovikkoa.

Laidunnuksella monipuolistetaan alueen ympäristöä ja luodaan lisää elintilaa ja siirtymäreittejä umpeenkasvusta kärsivälle lajistolle. Muiden muassa kahlaaja- ja vesilinnustolle tärkeää elinympäristöä, matalaa rantaniittyä ja avointa vesipintaa luodaan ruovikon niitolla ja laidunnuksella. Osalle alueen lehdoista ei laidunnuksen lisäksi suositella muita hoitotoimia. Tässä luonnonhoitosuunnitelmassa on huomioitu alueen hoitotarpeet kattavasti.

Maanomistaja päättää hoitotoimista Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen hyväksytyä suunnitelman ja vastaa pääasiallisesti niiden toteuttamisesta. Suunnittelalueeseen kuuluu myös kuvioita, joilla ei suunnitella tehtäväksi toimenpiteitä ja alueita, jotka eivät sijaitse luonnonsuojelualueella.

Riihimäellä 30.11.2020

Auli Hirvonen
LUMOVOIMAA -hanke
maisema-asiantuntija
ProAgria Etelä-Suomi
MKN Maisemapalvelut

1

KOHTTEEN KUVAUS

1.1 YLEISKUVAUS

Kirkkojärven laidunalue sijaitsee noin kaksi kilometriä Haminan keskustasta pohjoiseen, Mullikosken läheisyydessä Kirkkojärven länsirannalla (Kuva 1.). Alue on Haminan kaupungin omistama. Kirkkojärven laskevat Vehkajoen vesistön joet, kuten Vehkajoki, Lelunjoki ja Pöylinjoki. Järvi on Mullinkosken kautta yhteydessä mereen. Kirkkojärvi on kansainvälisesti merkittävä lintuvesikohde. Miltei umpeenkasvanut järvi on edelleen kasvillisuutensa ja linnustonsa puolesta lajirikas ja tässä suhteessa Vehkajoen vesistön huomattavin järvi.

Kohteessa on osia kahdesta Natura-alueesta; Kirkkojärvi sekä Hevoshaka, Tompuri, Salmenkylä, Saunaniemi. Luonnonhoitosuunnitelmaan kuuluu myös Hevoshaan/Humalniemen puustoinen alue, joka ei ole osa Natura-aluetta tai suojelualuetta. (Kuva 5.). Suunnittelualueen eteläosa jätettiin pois laidunalueesta vanhan kaatopaikan takia (Kuva 2.).

Alueet ovat nykyään hoidotta ja ne ovat matalaa ruovikoitunutta maakohoamarantaa. Humalniemen tuntumassa on lehtoa, kalliomaata, tuoretta kangasta ja kosteita suurruuhoniittyjä. Osa ruovikosta on hyvin kosteaa aluetta. Aluetta on hoidettu aikaisemmin niittämällä ja murskaamalla ruovikkoa, sekä laiduntamalla lampaita.

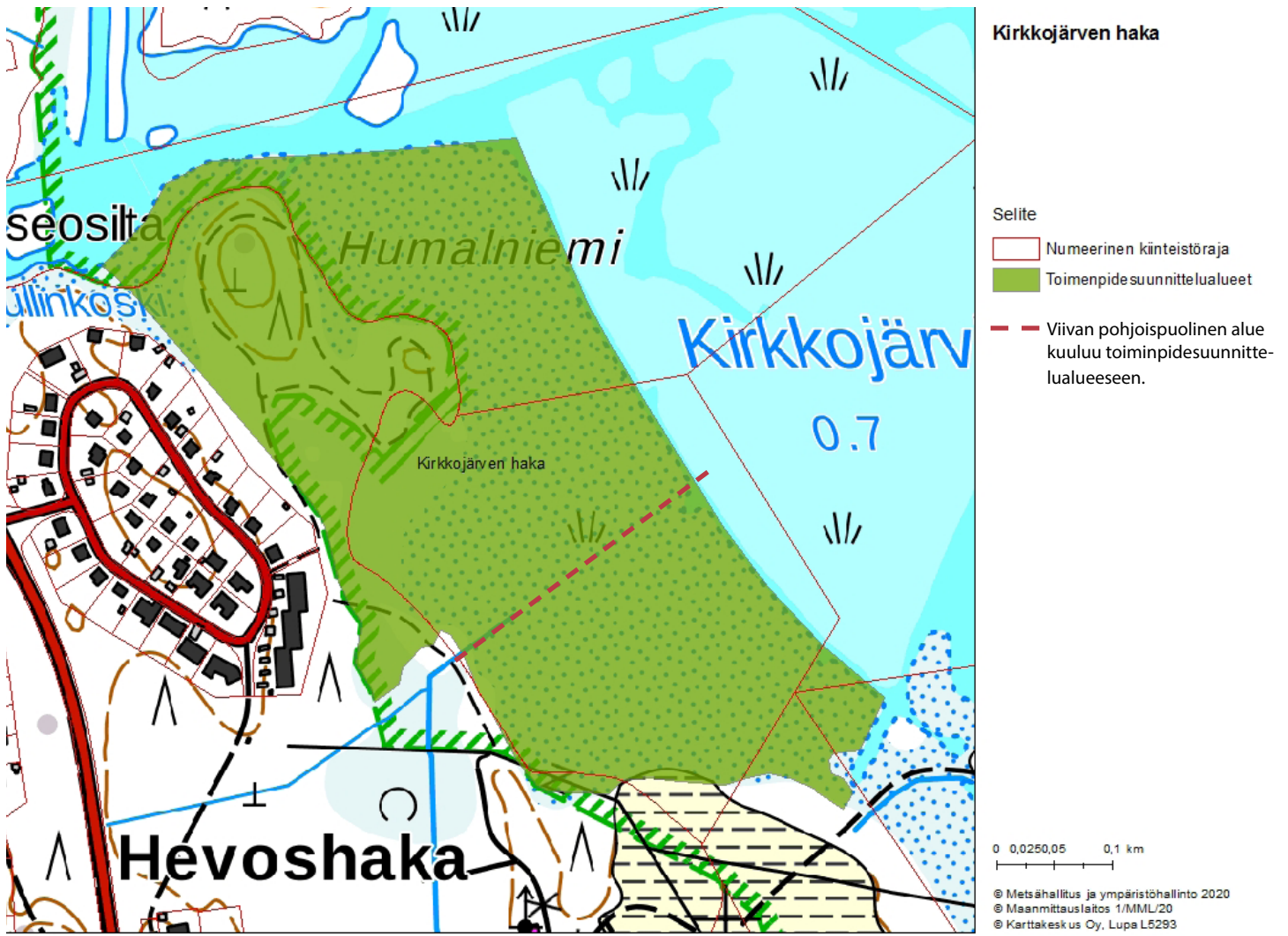
Alueelle on laadittu vuonna 2004 Lintulahdet Life -hankkeen osana Kirkkojärven hoito- ja käyttösuunnitelma. Siinä on esitetty hoidon ja käytön kannalta tärkeimmät toimenpiteet kymmenen vuoden tähtäimellä. Suunnittelun tavoitteena oli Kirkkojärven luontoarvojen turvaaminen ja alueen virkistyskäytön yhteensovittaminen luontoarvojen kanssa.

Tässä luonnonhoitosuunnitelmassa hoito- toimet käsittävät puuston ja pensaikon kevyttä raivaamista, ruovikon niittoa/murskausta,

vieraslajien poistoa ja laidunnusta. Niitto ja laiduntaminen monipuolistavat ruovikko-alueita ja luovat vesi- ja kahlaajalinnustoa hyödyttävää elinympäristöä.

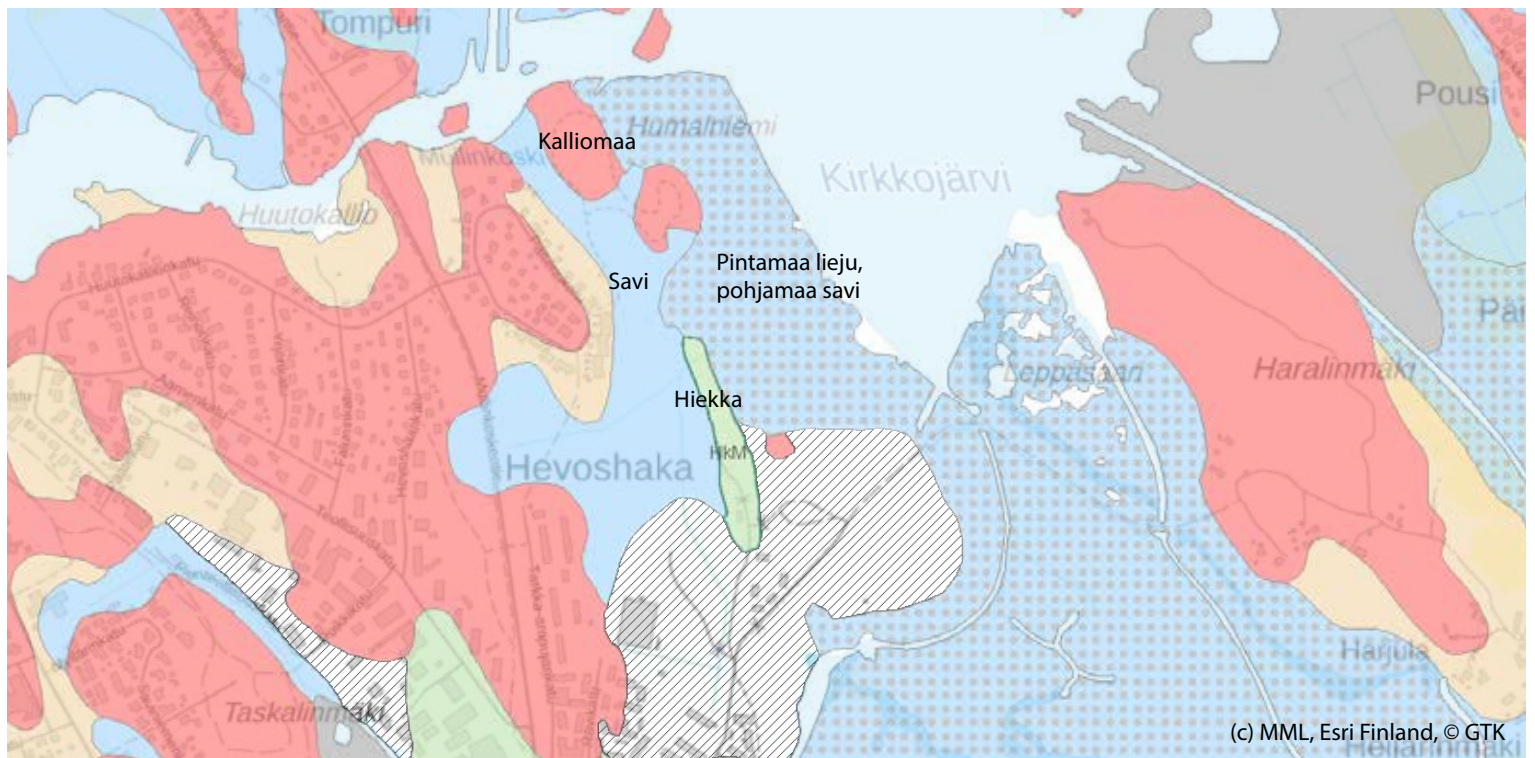
Kuva 1. Suunnittelualueen sijainti Haminan kaupungin keskustan pohjoispuolella. Kartta ©Maanmittauslaitos 2020.

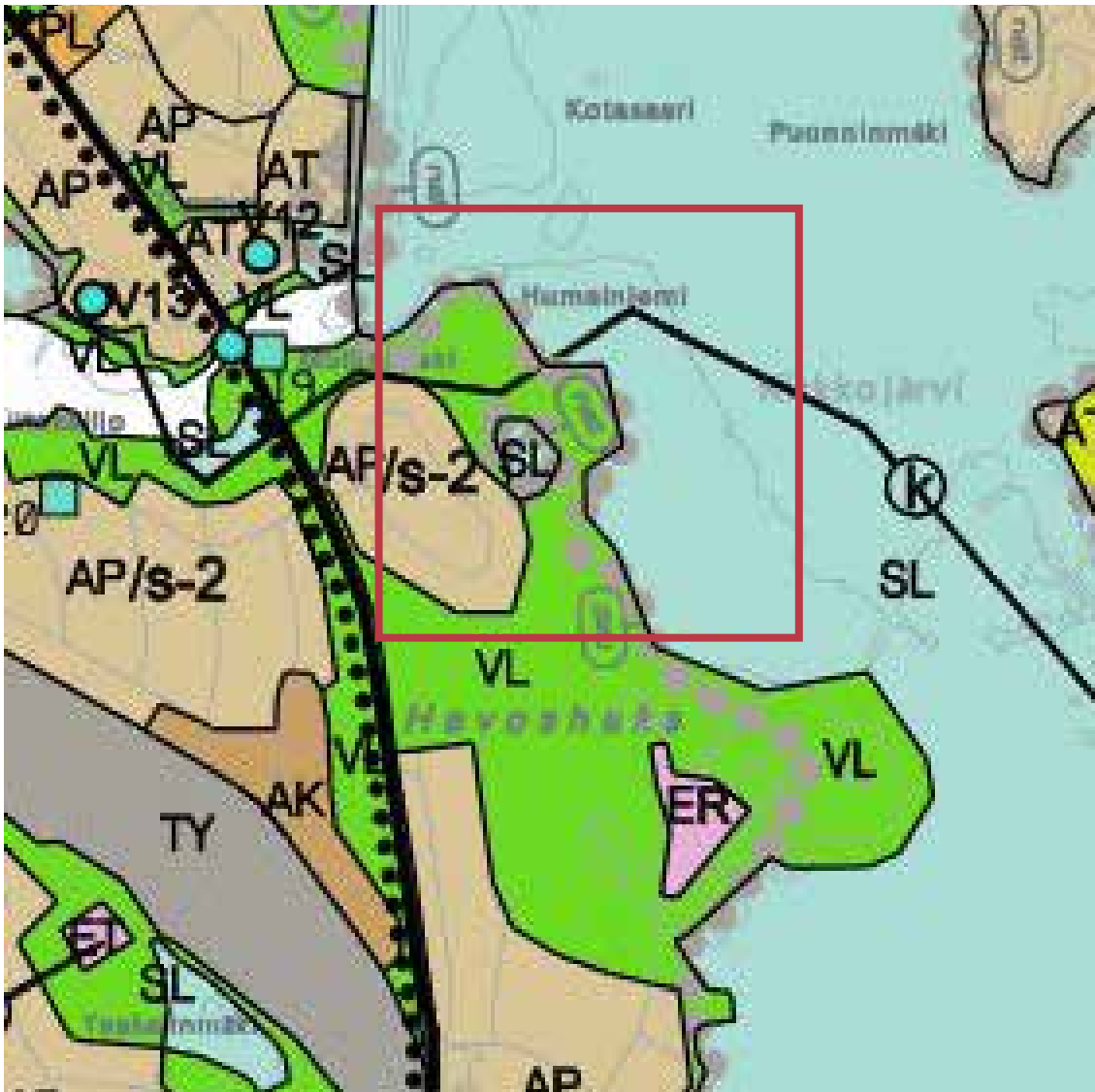

Kuva 2. Toimenpidesuunnittelualue päädyttiin rajaamaan punaisen katkoviivan pohjoispuolelle.

Kuva 3. Maaperäkartta.

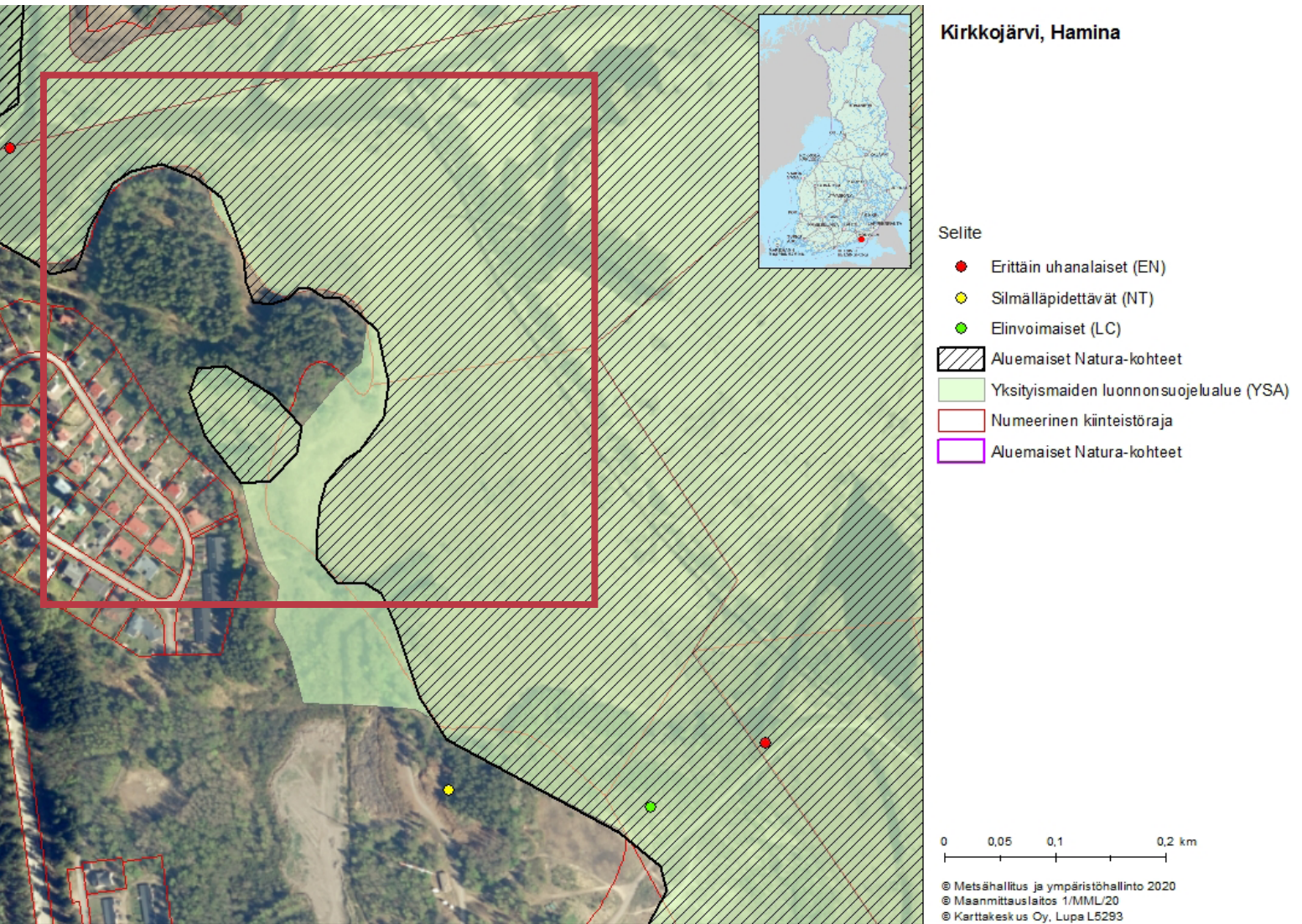
Kuva 4. Ote Haminan yleiskaavasta. Haminan kaupunki. Haminan keskeisten alueiden yleiskaava.

1.2. KAAVOITUS

Haminan keskeisten alueiden oikeusvaikutteinen yleiskaava on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 20.3.2006 ja se on vahvistunut 5.11.2008. Toimenpidesuunnittelualue ruovikkoa lukuunottamatta on merkitty merkinnällä VL, lähivirkistysalue. Alue on varattu ulkoilu- ja virkistyskäyttöön. (Kuva 4.)

Kirkkojärvi on kokonaisuudessaan merkitty luonnonsuojelualueeksi (SL) sekä pääosin Natura-alueeksi (nat).

Hietakylästä pohjoiseen Savilahden ja Salmenvirran rantaan on muodostettu yhtenäinen lähivirkistysalue (VL). Tämä leveydeltään vaihteleva vihervyöhyke jatkuu niemen ympäri Kirkkojärven kaakkoispäähän saakka. Alue liittyy laajempiin virkistysaluekokonaisuuksiin Hevoshaassa ja Linnoituksen pohjoispuolella Kirkkojärven rannalla, jossa on urheilu- ja virkistyspalveluiden alue (VU).

Kuva 5. Natura-alueen rajaus. Kokonaisuus muodostuu kahdesta erillisestä Natura-alueesta. Punaiset ja keltaiset pisteet ovat Metsähallituksen LajiGIS -tietokannassa olevien uhanalaisten lajien esiintymiä.

1.3 LYHYESTI ALUEEN HISTORIASTA

Kirkkojärvi on vanha merenlahti. Alue on maankohoamisaluetta. Kirkkojärvi on usean kluuvijärven loppumaatuma. Kluuvijärvellä voi ajoittain olla yhteys mereen, jos merenpinta on poikkeuksellisen korkealla. (Kuvat 6-9.)

Vehkajoen perkauksen seurauksena järven umpeenkasvu on edennyt pitkälle. Rehevöitymisestä johtuen järvi on lähes yhtenäisen järviruokokasvuston peittämä. Järven eteläpää on pitkälle soistunut ja pajupensaikon valtaama. Kaupungin puoleisella rannalla esiintyy vielä paikoitellen arvokkaita tervalepiköitä. Muutamain paikoin esiintyy pienialaisia luhtaniittyjä. Vehkajoen vesi ei pääse varsinaiseen Kirkkojärveen vaan ohittaa järven kaivetussa uomassa. Myös Lelujoki virtaa uomassa, mutta Kirkkojärven pohjoisosan keskiosassa missä ei ole selvää uomaa, Lelujoen vesi leviää myös järivialtaaseen.

Järven kunnostus vedenpintaa nostamalla toteutettiin vuosina 1994-1995 rakentamalla entisen kaatopaikan rannasta järven yli pengerpato Haraliin. Kevästä 1995 lähtien on järven eteläpään vedenpintaa pidetty pumppaamalla noin 0,8 metriä muuta järveä ylempänä.

Suunnittelualueetta on hoidettu laiduntamalla ja niittämällä ruovikkoa. Lammaslaidunnuksesta ja niitosta on luovuttu kosteuden takia.

1.4 LUONNON OLOSUHTEET

Toimenpidealue on avointa rantaniittyä. Kohteen rannat ovat länsiosasta metsäisiä. Luontotyytit ovat tavanomaisia, sillä järvi on rehevöitynyt ja rantojen kosteat niityt ja rantaluhdat ovat yleisiä luontotyyppisiä. Natura-alueen suojeltaviin luontotyyppisiin kuuluvat kosteat suurruhoniityt. Niille on tärkeää avoimuuden ja kosteusolosuhteiden säilyminen. Niityt tulvivat helposti ja ovat kosteita keväällä ja syksyllä.

Toimenpidealue on osa Kirkkojärven eteläinen luonnonsuojelualue (YSA202462). Alueen arvokkaan linnuston ansiosta Kirk-

kojärvi kuuluu myös valtakunnalliseen lintu-vesiensuojeluohjelmaan ja Natura 2000-ohjelmaan. Järvi kuuluu myös kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen suojelusopimuksen kohteisiin eli Ramsar-kohteisiin. Osa toimenpidealueesta ei kuulu mihinkään suojeluohjelmaan.

Lehdon maaperä on savea. Tuoreet kankaat ovat kalliomaata ja laaja rantaniitty on pintamaaltaan liejua ja pohjamaaltaan savea. Etelässä kaivetun uoman luona on vähän hiekkaista maaperää. Alueen kallioperä on rapakiveä. (Kuva 3.)

1.5 KASVILLISUUS

Puustoinen alue jakaantuu kahteen erilaiseen metsätyyppiin, tuoreeseen lehtoon ja tuoreeseen kankaaseen. Lisäksi rannan tuntumassa on pajukkoinen vyöhyke ja alueen eteläosassa on uoman kaivuumassa-alueille syntyntä puustoista aluetta. Alueella on jonkin verran lahoppuustoa.

Puu- ja pensaslajisto

Lehdot ovat pääasiassa lehtipuuvaltaisia. Lisäksi lehdoissa kasvaa suuria ja iäkkäitä kuusia. Lehdon puulajeja ovat tervaleppä, tuomi, pihlaja, koivu, haapa, tammi ja vaahtera.

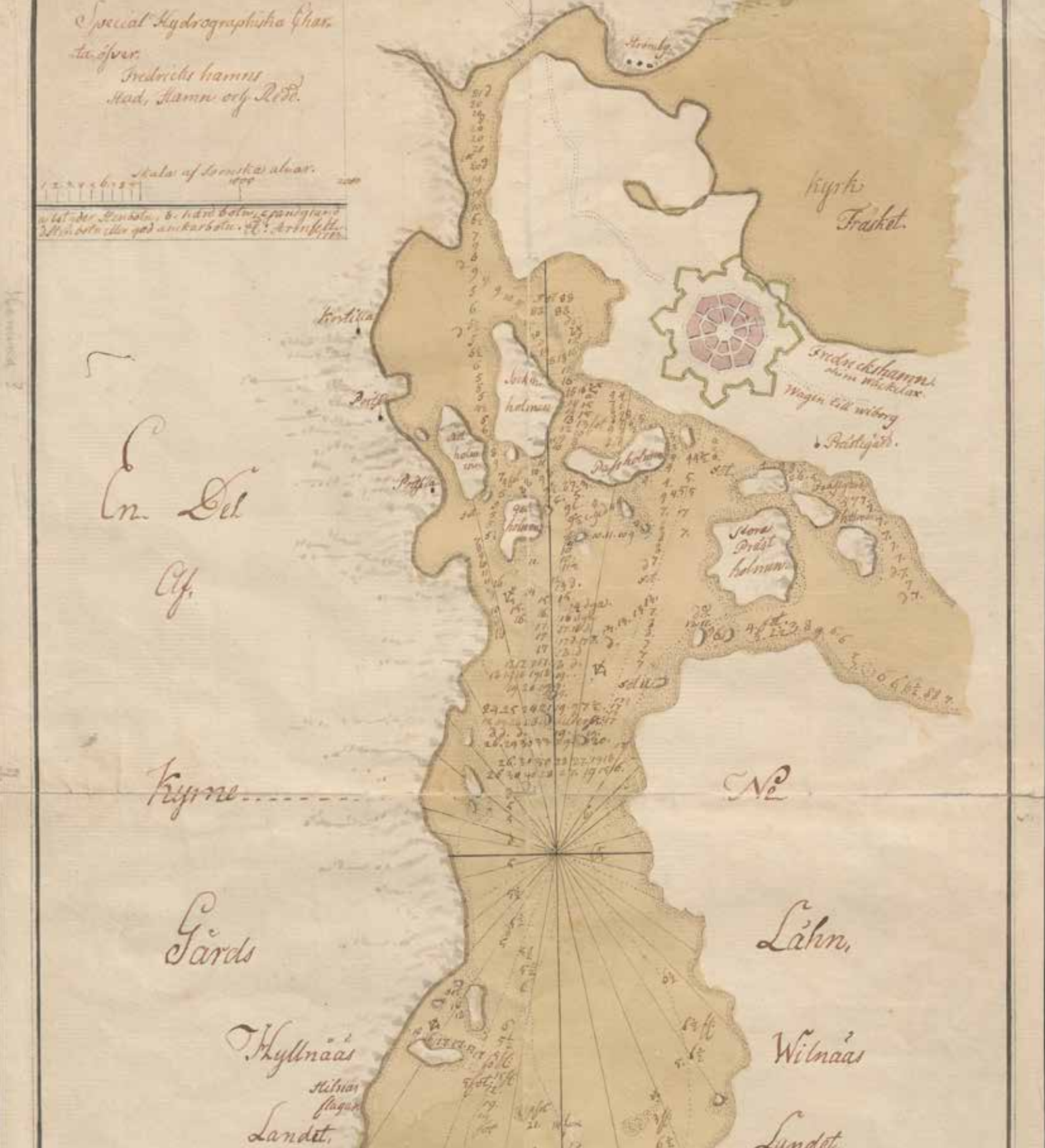
Tuoreen kankaan valtapuulajina on kuusi ja kalliisimmilla kohdilla mänty. Muita puita ovat pihlaja, koivu, vaahtera, tammi ja kataja. Vieraslajeista alueella esiintyy isotuomipihlajaa.

Rantavyöhykkeessä kasvaa terveleppää, tuomea ja erilaisia pajuja. Pajuja kasvaa myös niityn puolella ryhminä ja yksittäin. Kaivetun uoman luona kasvaa pajuja, koivua, harmaaja tervaleppää.

Ruohovartist kasvit ja heinä- ja sarakasvit

Tyypillisesti lehtokasvit esiintyvät valoisilla kasvupaikoilla. Esimerkiksi valkokuokot ja kiurunkannukset kukkivat aikaisin keväällä ennen puiden lehteen tulon aiheuttamaa varjostusta. Muuten varjoisan ja tiheän lehdon kasvillisuus on lajistoltaan melko niukka. Alueella kasvaa muun muassa ketunleipää, kieloa, metsätähtiä, kultapiiskua, rohtotädykettä, kevätpiippoja, metsäalvejuurta, keltamoja,

Kuva 6. Special Hydrografiska Charta öfver Fredrickshamns Stad, Hamn och Redd. (Hamina la 3--). 1784. Kansallisarkisto. Digitaaliarkisto.

Kartasta voidaan havaita vielä selkeä yhteys Itämereen. Suuri osa toimenpite alueesta on tässä vaiheessa vielä veden alla.

Kuva 7. © Maanmittauslaitos. Vanhat painetut kartat. Peruskartta 1963.

Laaja rantaniittyalue on tässä soistunut maankohoamisen takia.

Alueen suuruhoaniityt ovat näkyvissä hyvin tässä yli 50 vuotta vanhassa kartassa. Alueen vesistö on selkeästi alkanut kasvaa umpeen.

Karttaan merkityt alueet ovat olleet niittyjä. Alueen laidunnushistoriasta saattaa kertoa alueen nimi Hevoshaka.

Kuva 8. © Maanmittauslaitos. Vanhat painetut kartat. Peruskartta 1998.

Maankohoaminen ja umpeen kasvaminen näkyvät jo selvästi tässä yli 20 vuotta vanhassa kartassa. Edellisessä kartassa selkeästi niityiksi merkityt alueet ovat saaneet tässä kartassa merkinnän soistuma. Tähän ovat saattaneet vaikuttaa vedenpinnan korkeudessa tapahtuneet muutokset.

Kuva 9. © Maanmittauslaitos. Peruskartta/ Ilmakuva 2020.

Kuvassa näkyy rehevä ja umpeenkasvanut Kirkkojärvi. Toimenpidealuetta on hoidettu laiduntamalla ja niittämällä ruovikkoa.

nokkosta, vadelmaa ja kyläkellukkaa.

Tuoreen kankaan lajistoa ovat mustikka, puolukka, metsälauha, ahosuolaheinä, metsämansikka, siankärsämö, metsäorvokki ja erilaiset sammalet.

Hevoshaan ja Humalniemen välissä on kasvilajistoltaan Kirkkojärven merkittävin suurruohoniitty, runsaslajisin sara- ja ruoholuhta sekä ruokoluhtakuvio. Kasvillisuuden puolesta alue on Kirkkojärven monipuolisin, sillä melko suppealla alueella on kolmea luontodirektiivin mukaista luontotyyppiä ja sekä suurruohoniitty että sara- ja ruoholuhta ovat Kirkkojärven edustavimmat.

Suurruohoniittyjen lajistoa ovat ranta-alpi, keltakurjenmiekka, rönsyleinikki, mesiangervo, rantakukka, syyläruoho, virmajuuri, karhunputki, nokkonen, suoputki ja kurjenjalka. Yhdellä suurruohoniityistä kasvaa myös runsaasti haitallista vieraslajia, jättipalsamia.

1.6 KOHTEEN LUONTOARVOT

Natura 2000-luontotyypit

Lehdot 9050

Lehtoja on suurehkojen vesistöjen varsilla ja ravinteisilla savimailla. Lehdot jaetaan esiintymäpaikan kosteuden perusteella kuiviin, tuoreisiin ja kosteisiin lehtoihin sekä ravinteisuuden perusteella keski- ja runsasravinteisiin lehtoihin. Kosteuden ja ravinteisuuden mukaan jaetut lehtoluontotyypit voidaan edelleen luokitella vallitsevan kasvillisuuden mukaan lehtokasvillisuustyyppihin.

Kosteat suurruohoniityt 6430

Kosteiden suurruohoniittyjen edustavuuden ja luonnontilaisuuden kannalta keskeisiä piirteitä ovat avoimuus, monilajisuus, luontotyypille ominainen kasvillisuus (jokapaikansara, nurmilauha, matarat, ojakellukka, karhunputki, suo- ja huopaohdake ja mesiangervo) ja kohtalainen pienruohojen määrä. Tyypin edustavuutta lisää niityn perinteinen laidun- ja tai niittokäyttö ja laaja pinta-ala.

Tyyppiin kuuluvien perinnebiotooppialueiden osalta laidunnus ja niitto on vähentynyt suuresti. Hoidon loppuessa avoimuus

vähenee ja umpeenkasvun edetessä lajisto muuttuu ja lajimäärä vähenee. Lopulta alueet metsittyvät.

Kirkkojärven keskivaiheilla länsireunalla sijaitsee Hevoshaka, missä on kosteaa suurruohoniittyä. Alueella on ollut lammaslaidun ja niitty on lajistoltaan edelleen varsin edustava. Niitty sijaitsee Humalniemen kainalossa olevassa lahdekkeessa. Sillä kasvaa muutamia kiiltolehtipajuja ja lahdekkeen perukassa on maitohorsmaa ja nokkosta, mutta niityn keskivaiheilla lajisto on varsin edustavaa. Mesiangervo on suurelta osin valtalaji. Muita runsaita lajeja ovat jokapaikansara, jousivihvilä, nurmilauha. Niityn lajistoon kuuluvat myös rantakukka, rantamatara, terttualpi, ranta-alpi, rönsyleinikki sekä luhtatähtimö sekä vesihierakka, joka on luontodirektiivin liitteen II lajeihin kuuluvan isokultasiiven toukkien ravintokasvi.

Uhanalaiset eliölajit ja direktiivilajit

Hyönteiset

Isokultasiipi (*Lycaena dispar*) silmälläpidettävä (NT)

Suomen ensimmäinen todennettu isokultasiipopulaatio löydettiin Kirkkojärven vesihierakkakasvustoista vuonna 1975. Luontodirektiivin mukaisen isokultasiiven ensimmäiset populaatiot Suomeen muodostuivat todennäköisesti 1970-luvun alkupuolella Kaakkois-Suomessa. Lajin harvinaisuus johtuu suppeasta esiintymisalueesta ja taantumisesta, tai esiintymisen voimakkaasta pirstoutumisesta ja erittäin suurista kannanvaihteluista.

1980-luvun alkupuolella vuosittaisen havainnot alkoivat vähentyä ja vuonna 1988 havaittiin vain muutama yksilö. Tämän jälkeen toteutettiin Kirkkojärvellä vedenpinnan nosto, jonka seurauksena Kirkkojärven reunamien isokultasiivelle soveltuvista elinympäristöistä tuhoutui suuri osa. Vuosina 1989 ja 1990 isokultasiiven esiintymistä kartoitettiin laajasti jäljelle jääneissä elinympäristöissä, mutta yhtään havaintoa lajista ei saatu ja lajin esiintymän pelättiin kuolleen sukupuuttoon. Kesti kuitenkin vuoteen 1996 asti, kunnes laji uudelleen havaittiin vanhalla paikalla Kirkkojärven luoteisosassa. Tämän jälkeen isokultasiipi on esiintynyt sopivissa

kohdin Kirkkojärven pohjoisosissa sekä myös länsipuolisilla joutomailla ja peltojen ojanpientareilla, missä toukan ravintokasvina on vesihierakka.

Punakoisa (*Ostrinia palustralis*) silmälläpidettävä (NT)

Lajin harvinaisuus johtuu suppeasta esiintymisalueesta ja taantumisesta, tai esiintymisen voimakkaasta pirstoutumisesta ja erittäin suurista kannanvaihteluista. Perhonen esiintyy rehevillä rannoilla ja kosteikoilla. Sen toukka elää isohierakan (*Rumex hydrolapatum*) ja vesihierakan varressa.

Mantulantiainen (*Liothorax plagiatus*) vaarantunut (VU)

Suomessa uhanalaisista kovakuoriaisista Kirkkojärveltä on löydetty mantulantiainen. Kirkkojärveltä laji on tavattu matalakasvuiselta rantaniityltä. Laji on vaarantunut (VU). Lajille tyypillisiä elinympäristöjä ovat kosteat niityt ja ojien pientareet. Mantulantiainen on kärsinyt niittyjen, hakamaiden sekä muiden laidunnuttujen alueiden umpeenkasvusta.

Täplälampikorento (*Leucorrhinia pectoralis*), Elinvoimainen (LC), direktiivilaji

Täplälampikorento on Kirkkojärveltä löydetty ainoa Luontodirektiivin mukainen rauhoitettu sudenkorentolaji. Suomessa täplälampikorento elää melko harvinaisena eteläisen Suomen järvissä lammissa sekä merenrantaruovikoissa. Täplälampikorento suosii ravinteikkaita ja humuspitoisia vesistöjä, mutta karttaa kuitenkin hyvin kirkkaita vesiä. Sudenkorennot ovat toukkina vesieläimiä, jotka tarvitsevat elinympäristössään pehmeän sedimenttipohjan ja suojaisaa kasvillisuutta. Täplälampikorenon lisääntymisen kannalta optimaalisia elinympäristöjä ovat järviruokoa kasvavien ruovikkolahtien perukoissa sijaitsevat pienet lampareet. Parhaiten korento viihtyy, jos pinta-alasta noin puolet on kasvillisuudet peittämää.

Linnut

Laulujoutsen, lintudirektiivin liitteen I laji

Pesi alueella ensi kertaa vuonna 2004.

Mustakurkku-uikku, lintudirektiivin liitteen I laji

Mustakurkku-uikku on hävinnyt Kirkko-

järven pesimälajistosta. Mustakurkku-uikku kuului muutaman vuoden ajan Kirkkojärven pesimälinnustoon 1990-luvun ja 2000-luvun vaihteessa, jolloin järven eteläpuolisella kunnostetulla alueella pesi parhaimmillaan viisi paria.

Kaulushaikara, silmälläpidettävä (NT), lintudirektiivin liitteen I laji

Kaulushaikara on Kirkkojärven säännöllinen pesimälaji. Järveltä on tavattu vuosittain 4–5 kaulushaikarareviiriä 2000-luvulla. Laji on runsastunut alueella 1990-luvun lopulta.

Ruskosuohaukka, silmälläpidettävä (NT), lintudirektiivin liitteen I laji

Ruskosuohaukka on Kirkkojärven säännöllinen pesimälaji. Järveltä on tavattu 2000-luvulla 3–4 reviiriä vuosittain. Laji on vähitellen runsastunut alueella 1970-luvulta lähtien.

Luhtahuitti, lintudirektiivin liitteen I laji

Luhtahuitti on Kirkkojärven säännöllinen pesimälaji. Pesivä kanta vaihtelee vuosittain, ajoittain järvellä on tavattu yli kymmenen reviiriä. Vuonna 2004 järveltä tavatut kolme reviiriä sijaitsivat kaikki eteläosassa.

Liejukana, vaarantunut (VU)

Liejukana kuuluu mitä ilmeisimmin Kirkkojärven säännölliseen pesimälajistoon. Lajista on alueella lähes vuosittaisia havaintoja 1980-luvulta lähtien, joinain vuosina useammasta linnusta.

Kurki, lintudirektiivin liitteen I laji

Yksi kurkipari on pesinyt säännöllisesti 2000-luvun alkupuolelta Kirkkojärven pohjoisosassa.

Naurulokki, vaarantunut (VU)

Naurulokki on hävinnyt Kirkkojärven pesimälinnustosta. 1950-luvulla alueella pesi 1100–1500 paria, 1970-luvun puolivälissä pesi lähemmäs 2500 paria. Kanta on sen jälkeen romahdusmaisesti taantunut, vuonna 1988 pesi vielä yksi 70 parin yhdyskunta, jossa pesinnät eivät onnistuneet. Viimeiset pesimähavainnot lajista ovat vuodelta 2000 arviolta 50 parista. Laji on myös yleinen läpimuuttajia keväisin, sekä pesimäaikainen ruokavieras. Läheisen Savilahden linnut ruokailevat Kirkkojärvellä säännöllisesti.

Pikkutikka, vaarantunut (VU)

Säännöllinen pesimälaji Kirkkojärven rantametsissä. Vuonna 2004 pikkutikan reiviiri sijaitsi eteläosan rantametsässä vähän aluerajauksen ulkopuolella. Viihtyy lehtipuuvaltaisissa metsissä.

Rastaskerttunen, vaarantunut (VU)

Kirkkojärven säännöllinen pesimälintu 1990-luvun alusta lähtien. Laji runsastui kunnostuksen jälkeen nopeasti järven eteläosassa, jossa 2000-luvun vaihteessa tavattiin 18–25 reviiriä. Tämän jälkeen laji on taantunut, vuonna 2004 järven eteläosassa oli 10 reviiriä. Rastaskerttunen elää laajoilla ruovikkoalueilla.

Pikkulepinkäinen, lintudirektiivin liitteen I laji

Melko säännöllinen pesimälintu. Yksi pari pesi alueen pohjoisosassa vuonna 2004. Vuonna 1988 alueella pesi kaksi paria. Pikkulepinkäinen viihtyy avoimilla alueilla, missä on myös pensaikkoa. Kirkkojärven laitumen reunoilla on osaksi säilytettävä reunapajukkoja.

Sinisuhaukka, silmälläpidettävä (NT), lintudirektiivin liitteen I laji

Satunnainen läpimuuttaja.

Kalasääski, silmälläpidettävä (NT), lintudirektiivin liitteen I laji

Lähialueella pesivät sekä muuttomatalla olevat kalasääsket kalastavat alueella satunnaisesti.

Suokukko, silmälläpidettävä (NT), lintudirektiivin liitteen I laji

Satunnainen läpimuuttaja. Aiemmin rantaniittyjen ollessa avoimia suokukkoja kerääntyi etenkin tulvakeväänä säännöllisesti Kirkkojärven rantaniityille.

Liro, lintudirektiivin liitteen I laji

Harvalukuinen läpimuuttaja.

Pikkulokki, lintudirektiivin liitteen I laji

Säännöllinen läpimuuttaja keväisin ja pesimäaikainen ruokavieras. Esiintyminen vaihtelee vuosittain, suurin päiväsumma 1990-luvun alussa oli 100 lintua. Keväällä 2004 tavattiin 23 yksilöä.

Selkälökki, vaarantunut (VU)
Harvalukuinen läpimuuttaja.

Räyskä, vaarantunut (VU), lintudirektiivin
liitteen I laji
Esiintyy alueella satunnaisesti.

Kalatiira, lintudirektiivin liitteen I laji
Esiintyy alueella satunnaisesti.

Lapintiira, lintudirektiivin liitteen I laji
Esiintyy alueella satunnaisesti

Sinirinta, lintudirektiivin liitteen I laji
Säännöllisesti esiintyvä läpimuuttaja syksyisin. Alueelta on tavattu useana vuonna 30–90 lintua.

Kuva 10. Ruovikkoa kuviolla 29.

Kuva 11. Avoimuutta kuviolla 37 ja 390.

2 HOIDON TAVOITTEET

Kirkkojärven hoidon tavoitteena on kehittää alueesta matalakasvuinen rantaniitty ja estää pajukkoja ja järviruokoa leviämästä. Alueen laidunnus säilyttää uhanalaisten lajien elinpaikkoja estämällä umpeenkasvua ja lisäämällä myös alueen kasvienlajien monimuotoisuutta. Linnusto hyötyy arvokkaassa lintukohteessa matalakasvuisesta rantaniitystä.

Oikein mitoitettun laidunnuksen myötä alueen maaperä köyhtyy vähitellen, ja suurruohoniittyjen lajit saavat lisää elintilaa. Laiduneläimien lanta houkuttelee oletettavasti alueelle uutta hyönteis- ja lintulajistoa. Lisäksi alueelta poistetaan vieraslajit.

Laiduneläimet elävöittävät maisemaa, ja ovat varma kiinnostuksen kohde ainakin lähialueen asukkaille. Alueelle tehdään opastaulut, joissa kerrotaan kohteen hoidosta. Alueen laidunnus lisää sen virkistyskäyttömahdollisuuksia.

Hoidon tavoitteet:

- lisätä alueen luonnon monimuotoisuutta kasvillisuuden, hyönteisten, linnuston ja lahoppuun muodossa
- säilyttää uhanalaisten hyönteisten ja lintujen elinpaikkoja
- lisätä avoimuutta
- kehittää alueesta matalakasvuinen rantaniitty
- poistaa vieraslajit
- lisätä alueen virkistyskäyttöä ja tarjota elämyksiä asukkaille
- tarjota tutustumiskohde ympäristökasvatukseen käyttöön

Kuva 12. Kuvio 37.

3 HOITOMENETELMÄT JA TYÖN TOTEUTUS

3.1 PERUSTAMISTOIMENPITEET

Alueen tarkastus

Alue siivotaan mahdollista roskista ja samalla tarkistetaan laidunalueen kunto, todetaan kosteat voimakkaasti upottavat paikat ja muut mahdolliset vaaranpaikat eläimille.

Ruovikon niitto

Laiduntamisen onnistumisen edellyttää ruovikkojen niittoa. Ruovikko niitetään ja/tai murskataan. Niittomurskauksessa järviruokokasvusto leikataan maan tasalle. Samalla kasvijäte silppuuntuu pieneksi ja sitä ei tarvitse poistaa. Hoitotoimet pyritään ajoittamaan elokuusta-maaliskuulle, linnustolle aiheutuvan häiriön välttämiseksi. Niiton ja murskauksen avulla avoin rantaniitty palautuu nopeammin kuin pelkän laidunnuksen avulla.

Raivaaminen ja harvennus

Natura-alueella raivataan vain aitalinjat ja osa suuruuhoniittyjen tiheistä pajukoista. Suojelun alueen ulkopuolisilla alueilla tehdään tiheään vesakon ja puun taimikon raivauksia. Kaikki rannan ja metsikön väliset vaihettumisyöhykkeet jätetään raivaamisen ulkopuolelle. Raivausjäte kerätään ja kuljetetaan pois alueelta.

Laiduntavan eläinlajin valinta ja aitaaminen

Alueen kosteuden takia sopivin eläinlaji alueelle on nauta. Nauta pystyy liikkumaan koko alueella. Parhaita laiduntajia alueelle ovat kevyet ja pienikokoiset nautarodut, esimerkiksi kyytöt ja ylämaankarja.

Aidattavan alueen pinta-ala on 14,06 ha hehtaaria ja rakennettavan aidan pituus noin 1023 metriä ja jos koko alue aidataan ympäri, tarvitaan aita noin 1585 m.

Aitalinja sijoitetaan noin 10-15 metrin etäisyydelle viereisistä tonteista. Asukkaille tulee tiedottaa suunnitellusta laidunnuksesta. Tavoitteena on, että aitalinja polveilee luontevasti maastonmuotoja ja puustoa mu-

kaillen. Aitaukseen tehdään yksi portti, joka pidetään laidunkaudella lukittuna. Kohteen huoltoportin tulee olla leveydeltään vähintään 3-4 m, jotta laitumelle päästään ajamaan koneilla esimerkiksi eläimiä kuljetettaessa tai niittotyötä tehtäessä. Tarvittaessa voi käyttää verkkoaitaa ja sähköaitaa, jotta koirat eivät pääse alueelle.

Isokultasiiven ravintokasvi vesihierakka suojataan aitaamalla osa sen kasvupaikoista. Kun laidunnus aloitetaan, tarkkaillaan kahden vuoden ajan syövätkö naudat vesihierakkaa. Jos ne eivät syö sitä, voidaan suoja-aidat poistaa. Jos hierakkakasvustojen aitaamista jatketaan pidemmän aikaa, on aitausten sisäpuolella syytä niittää kasvillisuutta 1-2 vuoden välein. Niittojäte haravoidaan ja viedään pois. Sopiva niittoaikajankohta on heinä-elokuun vaihteessa. Niitolla torjutaan suuruuhoniityn umpeenkasvua.

Muut rakenteet

Alueen puusto tarjoaa eläimille suojaa auringonpaisteelta, tuulelta ja vesisateilta. Laitumen laidalle sijoitetaan opastaulu. Lisäksi aitaan kiinnitetään koirakielto-/infokylttejä. Myös sähköaidasta ja sähköiskun vaarasta varoitetaan.

3.2 LAIDUNNUS

Keväisin alue tarkastetaan ja siivotaan mahdollisista roskista. Aitojen kunto tarkastetaan ja tarvittaessa tehdään korjaustoimenpiteitä. Oleellista laidunnuksen onnistumiselle on riittävän aikainen aloitusajankohta. Laidunkausi aloitetaan alkukesästä touko-kesäkuussa, jolloin ruoho on vielä korsiintumatonta ja näin ollen maittaa eläimille hyvin. Laiduneläimiä löytyy esimerkiksi Laidunpankki.fi -verkkopalvelun kautta.

Sopiva eläinmäärä laidunnuspainetaulukossa tälle alueelle on noin 7-14 emolehmää vasikoineen, mikäli sama eläinmäärä on alueella koko kesän. Laiduneläinten määrä

on tällä kohteella kokeiltava. Ja se riippuu myös laidutavan eläimen iästä. Karjanomistajan kanssa kannattaa sopia, että eläinmäärä vähennetään keskikesän jälkeen, jos laitumen kasvu hiipuu. Laidunnusta jatketaan elosyyskuulle asti, mikäli ruokaa riittää. Eläimet tulee siirtää alueelta pois viimeistään, kun alue on tarkkaan syöty, mutta maan pinta ei ole kulunut rikki.

Eläimille toimitetaan säännöllisesti juomavettä. Juomapaikka sijoitetaan puuston katveeseen. Varjossa vesi säilyy juomakelpoisena pidempään kuin auringon paisteessa. Juomapaikan ympäristö tallautuu ja kuluu helposti, joten sen paikkaa vaihdetaan ajoittain kulumisen ehkäisemiseksi.

Eläimille ei anneta lisäruokaa alueelle kivennäisiä lukuun ottamatta. Myös kivennäinen on hyvä sijoittaa puuston suojaan. Kivennäisen paikkaa on hyvä ajoittain vaihtaa, sillä eläimet tallaavat ja kuluttavat sen lähiympäristöä.

Eläinsuojeluasetuksen mukaan eläimiä tulee valvoa säännöllisesti, vähintään kerran päivässä. Eläinten hyvinvoinnin lisäksi tarkkaillaan juomaveden ja laidunrehun riittävyttä sekä aitausten kuntoa. Valvojatahona voi toimia esimerkiksi jokin paikallinen yhdistys tai yritys. Tarvitaan vähintään yksi taho, joka sitoutuu työhön kirjallisesti ja saa työstä pienen korvauksen. Lisäksi kaikkien vapaaehtoisten valvovat silmät ovat arvokas apu eläinten hyvinvoinnin tarkkailussa.

Laidunnuksesta laaditaan kirjallinen sopimus karjanomistajan ja Haminan kaupungin välillä. Sopimuksessa sovitaan mahdolliset korvaukset sekä laidunnuksen vastuujaot. Mikäli alueella on merkittävä ilkivaltariski, kannattaa sopimukseen kirjata erityisehto, jossa sovitaan rahallisesta korvauksesta karjanomistajalle eläinten ilkivaltaisista tapaturmista tai kuolemantapauksista. Molemmilla osapuolilla on syytä olla vastuuvakuutus, joka korvaa mahdolliset eläinten aiheuttamat vahingot kolmannelle osapuolelle. Katso liite 3.

3.3 PUUSTON HOITO

Alueella ei ole merkittävää puuston hoitotarvetta. Puustoinen alue on tärkeä lepo- ja suo-

ja-alue eläimille. Puustoiselta, suojelualueen ulkopuoliselta alueelta raivataan vesakkoja. Nuoret runkokuut kuljetetaan pois alueelta, ja raivaustähteet kerätään pois. Paksurunkoiset lehtipuut jätetään aina maalahopuiksi. Raivausta ei tehdä lintujen pesintäaikaan eli maaliskuun puoliväli - heinäkuun aikana.

3.4 VIERASLAJIEN TORJUNTA

Alueella kasvaa yksi haitallinen vieraslaji, jättipalsami (*Impatiens glandulifera*). Se on luokiteltu haitalliseksi vieraslajiksi koko EU:n alueella. Japanintatar (*Reynoutria japonica*) on kansallisesti haitallinen vieraslaji. Lisäksi alueella kasvaa helposti leviävää, vieraslajiksi luokiteltua isotuomipihlajaa (*Amelanchier spicata*).

Jättipalsamia on laidunnuksen lisäksi kitkettävä alueelta. Se saadaan silloin nopeiten häviämään alueelta. Isotuomipihlaja tulisi saada alueelta pois juurineen, sillä vaikka sen raivaa, se kasvaa tyvestä uudelleen.

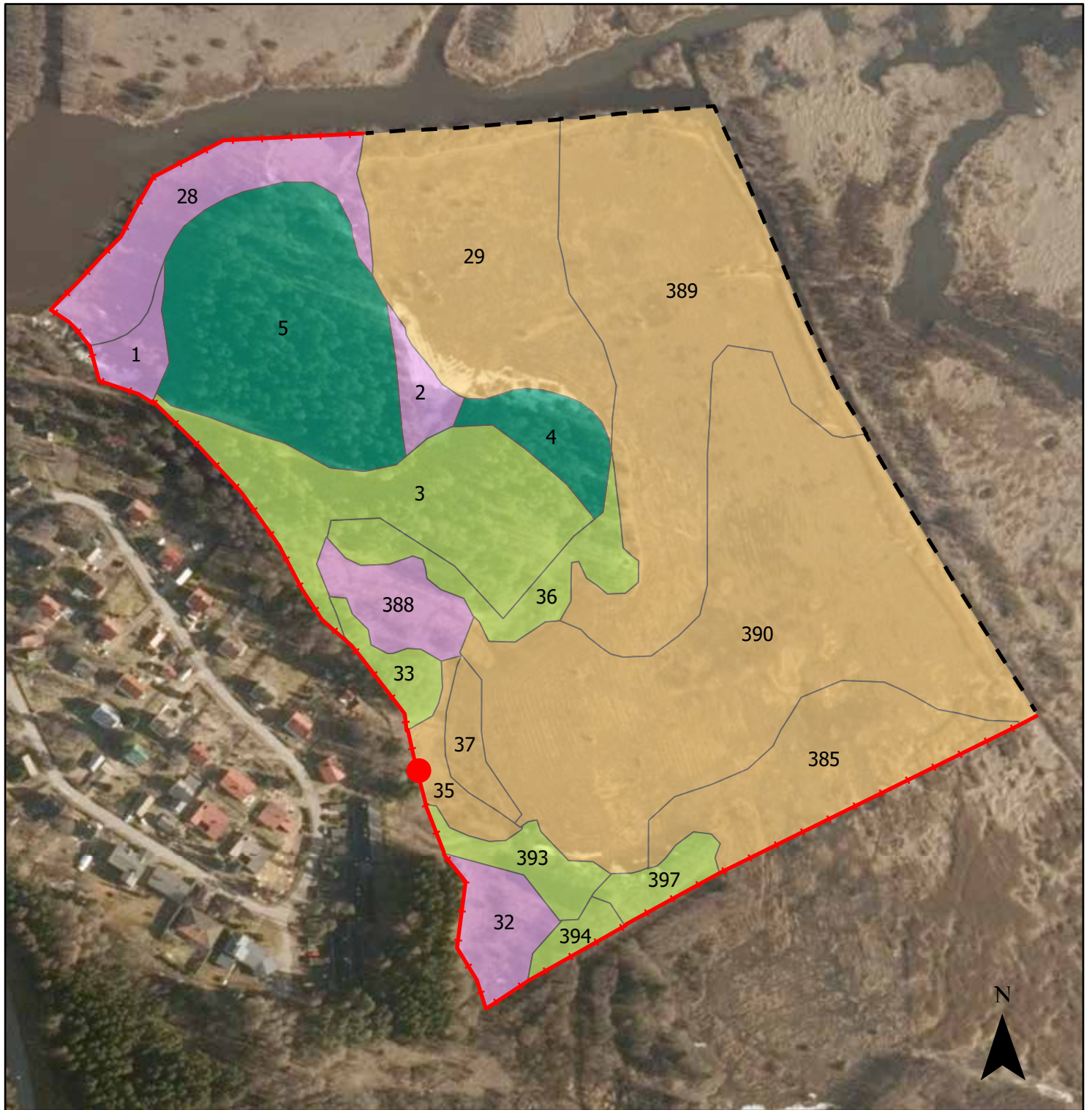
Erityisen vaikea torjuttava on japanintatar. Se on poistettu alueelta vuonna 2019 ja nyt vuonna 2020 on alueella yhtä suuri kasvusto. Pelkkä kitkeminen tai varsien katkaiseminen ei riitä, sillä tatarit lähtevät helposti uuteen kasvuun. Niitä ei myöskään yleensä pysty hävittämään kaivamalla, sillä tatarit lähtevät uuteen kasvuun pienestäkin maahan jääneestä juurakon kappaleesta.

Pienialaisten kasvustojen hävittäminen voi onnistua leikkaamalla kasvusto ensi kokonaan alas ja peittämällä se tarkoitukseen kehitetyillä juurimatoilla. Juurimatto voidaan peittää vieraslajeista vapaalla kasvualustalla. Juurimatot maatuvat itsestään muutamassa vuodessa.

3.5 KUVIOKOHTAISET TOIMENPITEET

Haminan kaupungin alueet, jotka eivät kuulu suojelualueisiin on kuvioitu ja nimetty seuraavasti 1 niitty, 2 niitty, 3 lehto, 4 tuore kangas ja 5 tuore kangas. Natura-alueen kuvioissa on käytetty olevia numerotunnuksia.

Koko alue eli kaikki kuviot aidataan ja laidunnetaan. Aita voidaan rakentaa koko alueen ympäri tai voidaan jättää vesialuee-

Selitykset

- Lehto
- Ruovikko
- Suurruohoniitty
- Tuore kangas
- Aita
- Tarvittaessa aita
- Portti

Kuva 13: Luonnonhoitosuunnitelman kuviot. Kartta ©Maanmittauslaitos 2020.

100
m

seen rajautuva alue aitaamatta ja korvata aita johteilla. Aitaamiseen käytetään tukevia pylviäitä ja sähköaitaa. Asennetaan lukittava metalliportti. Katso liite 1.

Toimenpiteet hyödyntävät erityisesti alueen monipuolista linnustoa. Erityisesti alueella elävän isokultasiipi on huomioitava hoidossa. Alueella kasvaa perhosen ravintokasveja eli erilaisia hierakoita. Hierakkakasvustot aidataan kokeiluluontoisesti laidunalueen ulkopuolelle osassa aluetta ja verrataan aitaamattomaan alueeseen.

Alueen avoimuuden takia ei ole syytä tehdä suuria raivauksia, ainoastaan suuruuhoniittyjen avoimuutta lisätään pajukkoja raivaamalla, jotta esimerkiksi vesihierakat saavat kasvutilaa. Lisäksi Natura-alueen ulkopuolisten alueiden vesakkoja ja puuntaimikkoa harvennetaan. Alueella oleva maa- ja pystylahopuusto säilytetään. Raivausjätteet kasataan ja viedään alueelta pois. Järeimpiä runkoja voi jättää oksimisen jälkeen maalaho-puiksi. Alueella olevat vieraslajit poistetaan.

Kosteat suuruuhoniityt (6430)

Suuruuhoniityt ovat vähentyneet, kun laidunnus ja niitto on loppunut. Hoidon loppuessa avoimuus vähenee ja umpeenkasvun edetessä lajisto muuttuu ja lajimäärä vähenee. Suuruuhoniittyjen avoimuuden palauttaminen laiduntamalla lisää niiden lajiston määrää.

Kuvio 1

Kohde on niittyä ja liittyy kuvioon 28. Alueella on pajukkoja ja suuri maisemallisesti merkittävä kuusi. Alueen pajukkoja raivataan ja lisätään niityn avoimuutta. Maisemapuu tuodaan esiin ja säilytetään. Alueelle raivataan aitalinja.

Kuvio 2

Kohde on suuruuhoniittyä, jolla kasvaa jonkin verran pajukkoa. Kohdetta tulisi raivata avoimuuden lisäämiseksi.

Kuvio 28

Kohde on suuruuhoniittyä, joka sijaitsee Mullinkosken vieressä ja vastapäätä Vehkajoen suuta. Alueella kasvaa jonkin verran pajukkoja, joita poistetaan tarvittaessa. Erityisesti lisätään avointa niittyalaa, eli poistetaan

niityn reunaoilta pajukkoa. Alueelle raivataan aitalinja.

Kuvio 32

Kohde on hyvä suuruuhoniitty alueen lounaiskulmassa. Alueelle on kasvanut jonkin verran pajukkoa, jota tulisi raivata. Alueelle raivataan aitalinja.

Kuvio 388

Kohde on suuruuhoniittyä, missä kasvaa jättipalsamia. Vieraslaji poistetaan alueelta kokonaan. Alue laidunnetaan. Tarvittaessa poistetaan niitylle kasvavia pajukkoja. Tältä alueelta aidataan hierakkakasvustot erilleen laitumesta.

Lehdot 9050

Alueen lehdossa tehdään vain kevyitä hoito-toimia. Muun muassa raivataan tiheitä puiden vesakkoja.

Kuvio 3

Alue liittyy kuvioihin 33 ja 36. Alue on lehtipuuvaltaista, mutta kohteessa on myös suuria vanhoja kuusia. Aluetta raivataan tarvittaessa kuvion länsiosassa, missä on runsaasti puun vesakkoja. Maakaasuputken kohdalle voidaan raivata avointa niittyaluetta. Alueelle raivataan aitalinja. Maalahot säilytetään.

Kuvio 33

Kohde on tiheää lehtipuuvaltaista lehtoa. Lehdon ja niityn vaihdettumisvyöhykkeen annetaan alla luonnontilassa. Kohteessa kasvava jättipalsami poistetaan. Alueelle raivataan aitalinja.

Kuvio 36

Kohde on tiheää lehtipuuvaltaista lehtoa. Alue liittyy kuvioon 3. Lehdon ja niityn vaihdettumisvyöhykkeen annetaan alla luonnontilassa. Kohteen reunoilla kasvava jättipalsami poistetaan.

Kuvio 393

Ruovikon ja suuruuhoniityn välissä on puustoinen muuta maastoa korkeampi alue. Alueella on lehtipuustoa ja pajukkoa. Aluetta ei käsitellä.

Kuva 14. Kuvioilla 33, 36 ja 388 esiintyy jättipalsamia, joka on poistettava.

Kuva 15. Kuviolla 3 olevan lehdon ilmettä.

Kuva 16. Yllä olevassa kuvassa on kevättulvaa kuvi-
oilla 29 ja 389.

Kuva 17. Keväistä lehtoa alla Alueella voidaan teh-
dä varovaista harvennusta.

Kuva 18. Yllä olevassa kuvassa on polku Humalniemessä, kuviolla 3 ja 33. Alueella tarvitaan varovais-
ta harvennusta.

Kuva 19. Kuvassa alla olevassa kuvassa kuviolla 32 on kostea suurruohoniitty, jonka avoimuudesta on huolehdittava poistamalla pajukkoa. Kuvan vasem-
malla puolella on kuvio 393, jonka annetaan olla luonnontilassa. Alueella kasvaa muun muassa kelta-
kurjenmiekkää ja erilaisia hierakkoja.

Ruovikot

Ruovikoituminen ja pensoittuminen ovat eräitä näkyvimmistä rehevöitymisen seurauksista aiemmin avoimilla ranta-alueilla. Niitolla ja laidunnuksella palautetaan niittyjen ominaispiirteitä, kuten avoimuutta ja matalakasvuisuutta. Merenrantaniityn ennallistaminen vaatii lähes aina ruovikon murskausta ennen karjan tuomista laitumelle. Laitumella tulee olla riittävä laidunnuspaine, jotta se pysyy avoimena ja linnustolle, erityisesti kahlaajille, riittävän matalakasvuisena merenrantaniitynä avoveteen saakka. Karja voidaan kesällä tuoda linnustollisesti arvokkaimmille laitumille vasta lintujen pesinnän loputtua. Toisinaan täydennysniitot ovat laidunnuksen jälkeenkin tarpeen riittävän matalakasvuisen rantaniityn aikaansaamiseksi.

Kuviot 29, 35, 37, 389, 390 ja 385

Kaikkien ruovikoiden hoitona on niitto ja/ tai murskaus. Jotta laidunnus saadaan aloitettua tehokkaasti on alueen ruovikko niitettävä ja/ tai murskattava ennen laidunnusta. Murskausta tehdään ensimmäisenä vuonna 1-2 kertaa lintujen pesimäkauden ulkopuolella ja tarvittaessa alue murskataan kerran kesässä myös laidunnuksen lisäksi. Ruovikoissa kasvaa muutamia pajupensaita, jotka voidaan jättää alueelle. Ruovikoista ei ole tarpeen kerätä niitto- tai murskausjätettä pois.

Kuviolla 35 on vaikeasti torjuttava japanintatar. Se on nyt poistettu kaivamalla, mutta kasvusto ei ole taantunut lainkaan kaivamisesta. Kohde peitetään maatuvalla juurimatolla ja päälle laitetaan paksu maakerros puhdasta ja vähäravinteista maa-ainesta.

Uoman varret

Kuviot 394 ja 397

Alueelle raivataan aitalinja. Muuten alue jätetään käsittelyn ulkopuolelle. Aita linjataan niin, että oja jää laitumen ulkopuolelle.

Tuore kangas

Alue on herkkä kulumiselle ja laidunnus muuttaa alueen ilmettä. Alueen kasvistossa voi tapahtua positiivisia muutoksia yhdistettynä valoisuutta lisäävään raivaukseen.

Kuviot 4 ja 5

Alue on eläinten hyvinvoinnille tärkeä, kuiva ja korkea paikka Kirkkojärven laitumel-

la. Kohteessa on kookasta puustoa, mäntyjä ja kuusta. Puusto ja lahoppuusto säilytetään. Alueelta poistetaan pihlajan ja muiden lehtipuiden vesakkoa.

3.6 NATURA 2000-VAIKUTUSTEN ARVIOINNIN TARVEHARKINTA

Hoidon vaikutuksia Kirkkojärven Natura-alueella esiintyviin lintudirektiivin lajeihin ei tässä ole erikseen eritelty. Raivausten, ruovikon niiton ja laidunnuksen myötä on oletettavissa, että laitumen sisäpuolella ruovikkojen ja rantapensaikkojen lintulajit vähenevät samalla kun avoimien rantaluhtien ja niittyjen lajit lisääntyvät. Oletettavissa on myös, että matalakasvuiselle rantaniitylle kerääntyy muuton aikaisia levähtäjiä, esimerkiksi kahlaajia.

Kirkkojärven Natura-alueella avoimia ja matalakasvuisia rantaniittyjä suosivat lajit ovat taantuneet, joten niiden elinympäristöjen kunnostaminen on Natura-alueen suojelutavoitteiden kannalta myönteistä. Hoito- toimenpiteillä ei ole merkittävää vaikutusta ruovikkojen ja rantapensaikkojen lajeille, koska soveliaista elinympäristöä on laitumen ulkopuolella runsaasti.

Isokultasiipi elää kosteilla tulva- ja rantaniityillä. Yksi lajia uhkaavista tekijöistä on sen kasvupaikkojen umpeenkasvu. Laidunnus edesauttaa elinympäristön pitämistä avoimena. Toisaalta liian intensiivinen laidunnus voi potentiaalisesti hävittää hierakoita (*Rumex* sp.), jotka ovat perhostoukan ravintokasveja. Tämän takia laidunnuksen vaikutusta hierakakasvustoihin tulisi seurata ja tarvittaessa aidata ainakin osa kasvustoista laitumesta pois. Laidunnuksen sijasta olisi erillisessä aitauksessa syytä niittää kasvillisuutta 1-2 vuoden välein ja kerätä niittojäte pois, umpeenkasvun estämiseksi. Katso liite 2.

3.7 SUUNNITELTUIEN HOITOIMIEN VAIKUTUS VIRKISTYSKÄYTTÖÖN JA MAISEMAAN

Laidunalue on yleiskaavassa merkitty lähivirkistysalueeksi. Alueella on asukkaiden sinne muodostamia polkuja.

Laidunkauden aikana Humalniemen lai-

dunalueelle eivät ulkopuoliset pääse. Näin turvataan ihmisten ja eläinten turvallisuus nautakarjan laitumella. Laidunkauden ulkopuolella laidunalue toimii lähivirkistysalueena. Laidunnus ja kevyt raivaushoito parantavat alueen virkistyskäytön mahdollisuuksia. Rantaniityn kehittyminen matalakasvuiseksi ja mahdollinen kuivuminen lisäävät alueen käytettävyyttä. Myös alueen maisema muuttuu avoimemmaksi ja esimerkiksi lintujen tarkkailuun syntyy uusia paikkoja.

Alueelle tehdään portti Patterinkadulta alueelle vievän tien päähän. Portti voidaan lukita laidunkaudella ja avata sen päätyttyä.

Karjan omistajan luvalla alueella liikkuminen voi olla sallittua. Jolloin voidaan tehdä portaat aidan yli. Koiria laidunalueelle ei saa viedä.

Haminaan on myös suunniteltu rantoja pitkin kiertävää pitkää kävelyreittiä. Reitti voidaan linjata Humalniemen ja Hevoshaan asuma-alueen välistä.

Kuva 20. Maakaasuputken kohdalla on mahdollista raivata avoimenpaa niittyä. Kuvassa 7. olevassa kartassa vuodelta 1963 on alue ollut vielä niittyä.

Kuva 21. Patterinkadulta tultaessa kohdealueella on näkymät laajalle ruovikkoalueelle peitossa. Pajukkoa kannattaa raivata maisemallisista syistä juuristästä. Edessä kasvaa voimakas japanintatarkasvusto. Samalla paikalla on paras portin paikka alueelle. Tatarkasvusto kannattaa peittää juurimatolla ja kiviaineksella. Samalla saadaan kantava portti alueelle. Portin tulee olla 3-4 metriä leveä, jotta kaikilla koneilla päästään alueelle.

4 TIEDOTUS JA ASUKAS- YHTEISTYÖ

Laidunnuksesta tiedotetaan mediassa sekä paikan päällä opastauluilla ja pienillä info-kylteillä. Ihmiset ovat melko tottumattomia laiduneläimiin, joten tiedottaminen on tärkeä osa kokonaisuutta. Laitumen portin läheisyyteen sijoitetaan opastaulu.

Opastaulusta tulee käydä ilmi ainakin eläinten omistajan nimi sekä valvonnasta vastaava taho. Tällöin asukkaat ja ohikulkijat pystyvät tiedottamaan mahdollisista laitumella ilmenneistä ongelmista nopeasti. Eläinten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta on tärkeää, että ihmiset eivät ruoki eläimiä esimerkiksi ruuantähteillä. Ruokintakielto perusteluineen mainitaan opastauluissa.

Aitauksen portit lukitaan, koska tarkoituksena on, että ihmiset eivät mene aitaukseen, vaan alue on ainoastaan laiduneläinten käytössä. Tärkeätä on myös tiedottaa kiellostä käyttäen aitausta koirapuistona selkeillä ”Kielletty koirilta” -kylteillä. Aidan yläreunaan kiinnitetään metalliset tai laminoidut koira-kieltokyltit.

Kaupungin internetsivuille on hyvä laittaa lisätietoa laiduneläimistä ja alueen hoidosta.

Asukkaiden kanssa voidaan tehdä myös yhteistyötä vieraslajien torjunnassa. Kohteessa kannattaa järjestää japanintatarin ja jättipalsamin torjuntatalkoita.

Vesihierakka

Rantakukka

5 HOITOTOIMET VUOSITTAIN

Alueen hoidosta pidetään hoitopäiväkirjaa. Helpoin tapa on, että urakoitsija pitää kirjaa tekemistään toimenpiteistä. Hoitopäiväkirjan sisällöstä sovitaan työtilauksen yhteydessä.

TOIMENPIDE / PERUSKUNNOSTUS	AJANKOHTA
	vuosi 2021
Aitalinjojen raivaaminen	tammi- maaliskuu
Ruovikon niitto ja/tai murskaus 1-2 kertaa	tammi- maaliskuu (talven niin salliessa) ja elo- syyskuussa
Aidan rakentaminen	toukokuu
Opastaulut paikoilleen	toukokuu
Vesakon raivausta puustoisilla alueilla kuviokohtaisen suunnitelman mukaan	tammi- maaliskuu tai elo-syyskuu
Vesihierakan (osa kasvustoista) aitaaminen laitumen ulkopuolelle.	Ennen laidunnuksen aloitusta. Kasvin tunnistaa suurista lehdistä.
TOIMENPIDE/ HOITO	vuodet 2021-2025
Alueen siivous roskista	kevät
Laidunnus ja eläinten kuljetukset	toukokuu > noin 3 kk
Eläinten valvonta ja juomaveden järjestäminen tarvittaessa	kerran päivässä laidunkauden ajan
Aitojen tarkistus ja kunnostus	eläinten valvonnan yhteydessä, toimenpiteet tarvittaessa
Aitalinjojen lankojen alusten niitto	kesäkuun alku, heinäkuun alku, elokuun alku tai tarvittaessa
Laidunnuspaineen ja kasvuston seuranta	heinä- elokuu
Ruovikon niitto ja/ tai murskaus	elokuu
Tarkkaillaan syövätkö naudat vesihierakkaa	koko laidunkausi

6

KUSTANNUSARVIO

Laidunnuksen kustannukset on laskettu viidelle vuodelle. Lisäksi on huomioitava, että maisemalaidunnus on suhteellisen uusi toimiala, jolla ei vielä ole vakiintunutta kustannustasoa.

KERTALUONTEISET TOIMENPITEET	YHTEENSÄ €
Puuston hoito, peruskunnostusta, taimikon poistoa ja harvennusta	2 000
Sähköaidan rakentaminen 1600 m + aitaukset vesihierakalle	8 000
Metalliportti ja lukko	1 500
Ruovikon niitto ja/tai murskaus	6 000
Opastaulukehikot 1 kpl ja metalliset/laminoidut koirakieltokyltit 3 kpl	500
Japanintatar peittäminen + juurimatto, esim. Eg Plantex Platinum (kangas + teippi 700 €)	3 000
Yhteensä	21 000
VUOSITTAISET TOIMENPITEET	
Alueen siivous	500
Aidan tarkistus ja tarvittavat kunnostukset	1 000
Opastaulujen tulosteet	50
Eläinten siirrot ja eläinten vuokra	2 000
Eläinten valvonta ja juomaveden järjestäminen n. 120 pv	800
Tarvittessa ruovikon niitto/ murskaus	8 000
Vieraslajien kitkentä	2 000
Vuosittaiset kustannukset / 1 vuosi	14 350
Vuosittaisen kustannukset / 5 vuotta	71 750
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ / 5 vuotta	92 750

7 HOIDON SEURANTA

Uuden laidunalueen kehittymistä ja laidunnuspaineen sopivuutta on perusteltua seurata vuosittaisella maastokatselmuksella vähintään kerran loppukesästä. Tällöin pystytään reagoimaan vieraslajien esiintymiin ja muihin mahdollisiin ongelmalajeihin tai muuttamaan esimerkiksi kohteen laidunnuspainetta.

8 LÄHTEET

Haminan yleiskaava. 2006. Haminan yleiskaavaselostus 27.2.2006.

Inki, K. ja Jokinen. S. 2007. Kirkkojärven hoito- ja käyttösuunnitelma. Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksenraportteja 5 | 2007.

Maisemalaiduntaminen-opas: https://www.laidunpankki.fi/attachments/text_editor/140.pdf

Natura 2000. Tietolomake. Alueen koodi: FI0403001. Kirkkojärvi.

Natura 2000. Tietolomake. Alueen koodi: FI0403002. Hevoshaka, Tompuri, Salmenkylä, Saunaniemi.

Söyrinki Riikka. 2012. Rukkamäenpuiston hoitosuunnitelma 2013-2017. ProAgria Pirkanmaa, maa- ja kotitalousnaiset. https://www.tampere.fi/liitteet/r/6E3VhbBjo/Rukkamaen_hoito-suunnitelma.pdf

SYKE. 2014. www.ymparisto.fi/Luontotyypiesittelyt Kosteat suurruohoniityt. Luettu 30.7.2020.

Kartat:

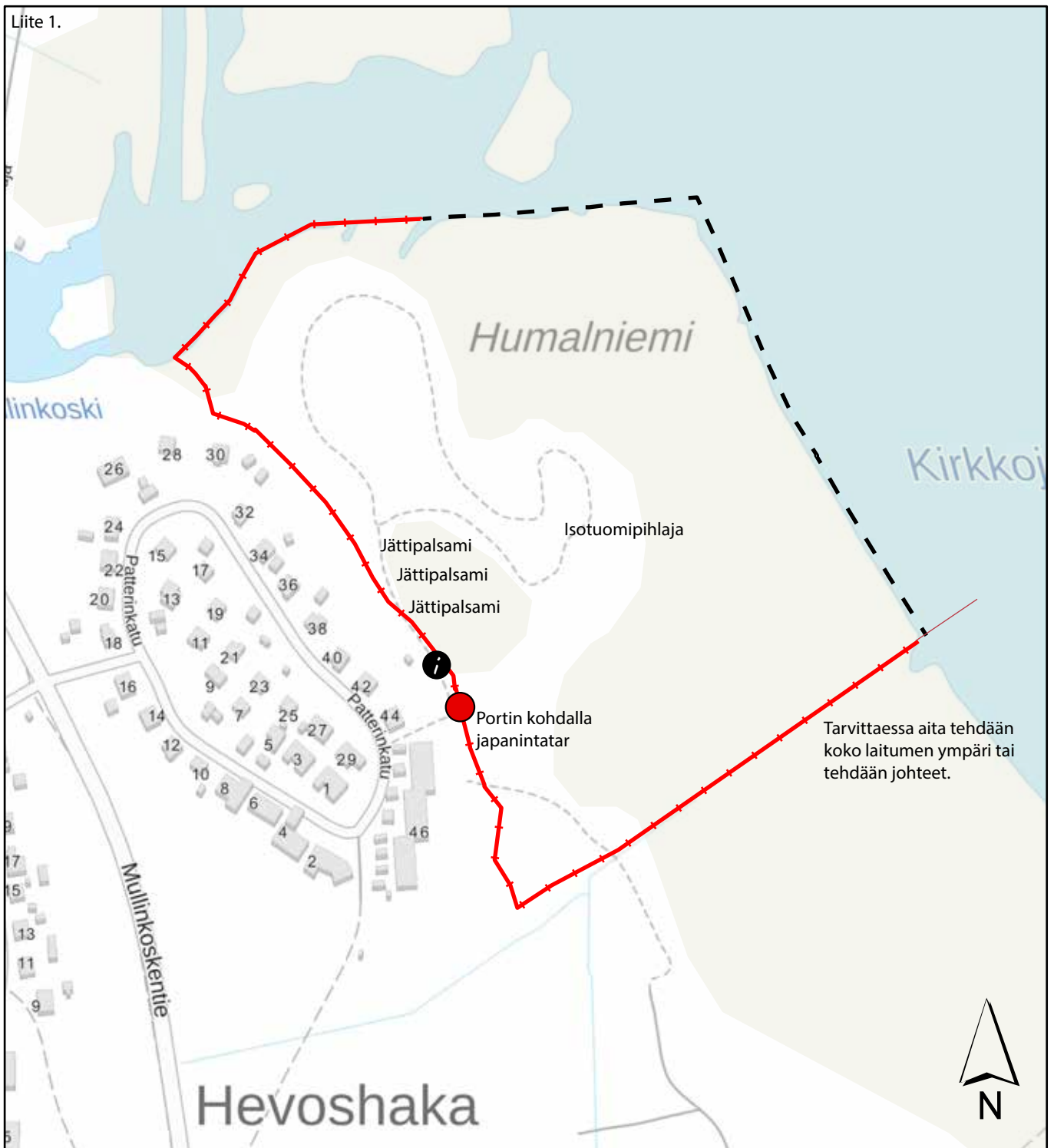
Haminan keskeisten alueiden yleiskaavakartta. 2006. Haminan kaupunki.

Kansallisarkiston digitaaliarkisto. 1784. Special Hydrografiska Charta öfver Fredrickshamnns Stad, Hamn och Redd. (Hamina la* 3/- -)

Maanmittauslaitos. Vanhat painetut kartat. Peruskartta 1963.

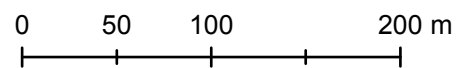
Maanmittauslaitos. Vanhat painetut kartat. Peruskartta 1998.

Maanmittauslaitos. Peruskartta/ Ilmakuva 2020.

Merkinnät

- portti
- i infotaulu
- +— Aita
- Tarvittaessa aita
- Natura 2000

Kartassa on merkittyinä vieraslajien sijainti tekstillä.

Piirustuslaji	Yleissuunnitelma	
Piirustuksen sisältö	Laidunalueen hoitosuunnitelma	
Kohde	Haminan Kirkkojärvi	Mittakaava
		1: 4000
Suunnittelija	Auli Hirvonen, ProAgria Etelä-Suomi ry/ MKN maisemapalvelut	

Liite 1.

Vaikutukset Natura 2000 –alueeseen

Toimenpiteiden vaikutukset Natura 2000 -luontotyypeihin ja direktiivilajeihin (+ : positiivinen, - : negatiivinen, o : ei vaikutusta) liitteiden II ja IV sekä lintudirektiivin liitteen I lajeihin.

Suojelualue koodi	Natura 2000 – luontotyyppi	Toimenpide	Arvioitu vaikutus	Vaikutusala	Kohdentuminen
Arviot hoitotoimenpiteiden vaikutuksista lajeihin ja luontotyypeihin on kirjattu Kirkkojärvi (FI0403001) esiintyvät suunnittelualueen osalla, joka kuuluu Hevoshaka, Tompuri, Salmenkylä ja Saunanien					
FI0403001	6430 - Kosteat suuruohoniityt	KunnosRaiv	+ ; positiivinen vaikutus		Suunnittelualueen sisäpuolelle
		Laidunnus	+ ; positiivinen vaikutus		Suunnittelualueen sisäpuolelle
		Vlaj.p.Kk	+ ; positiivinen vaikutus		Suunnittelualueen sisäpuolelle
	7140 - Vaihettumissuot ja rantasuot	Laidunnus	o; neutraali vaikutus		Suunnittelualueen sisäpuolelle
	9050 - Lehdot	KunnosRaiv	+ ; positiivinen vaikutus		Suunnittelualueen sisäpuolelle
Laidunnus		o; neutraali vaikutus		Suunnittelualueen sisäpuolelle	

negatiivinen, o : ei vaikutusta). Direktiivilajeista arvioidaan vaikutukset vain luontodirektiivin

Perustelu positiivisille tai negatiivisille vaikutuksille

3001) Natura-alueen otsikon alle, mutta arviot koskevat myös lajeja ja luontotyyppiä, jotka ni (FI0403002) Natura-alueeseen.

Pensaikon ja puuston levittäytyminen suurruohoniitylle vähentää luontotyyppin edustavuutta, mm. lisäämällä varjostusta. Raivaukset auttavat säilyttämään luontotyyppin valoisuuden, joka hyödyttää kenttäkerroksen niittykasveja ja monia hyönteislajeja.

Laidunnus parantaa luontotyyppin edustavuutta, vähentämällä pensaikkoa ja puiden vesoja sekä maaperän ravinteita, jolloin korkeakasvuiset heinät ja ruohot vähenevät ja kenttäkerroksen niittylajit runsastuvat.

Luontotyyppillä kasvaa jättipalsamia, joka on haitallinen vieraslaji. Jättipalsamia poistetaan kitkemällä ja laiduntamalla.

MH:n Sakti-tietokannan perusteella alueella ei esiinny vaihettumis- ja rantasoita. Joidenkin määritelmien mukaan Humalniemen edustalla on kuitenkin tähän luontotyyppiin kuuluvia luhtia. Tässä on arvioitu hoidon vaikutuksia myös kyseisen luontotyyppin osalta. Merkittävin seikka rantaluhtien laiduntamisella ja niittämällä on järviruo'on leviämisen pysäyttäminen, joka on luontotyyppin kannalta myönteistä. Laidunnus voi vaikuttaa kielteisesti luontotyyppiin eläinten liian intensiivisen tallauksen seurauksena. Toisaalta kasvittomat alueet ovat joillekin lajeille tärkeitä elinympäristöjä. Tallausta voidaan vähentää pienentämällä eläinmäärää. Laitumella lisärehun anto on kiellettyä, minkä seurauksena tallaus ei yleensä ole suuri ongelma. Kokonaisuudessaan hoitotoimenpiteet eivät oleellisesti heikennä luontotyyppin tilaa. Laidunnuksen myötä vaihettumis- ja rantasuo voi pikkuhiljaa kehittyä matalakasvuiseksi rantaniityksi, jolloin se muuttuu kokonaan uudeksi luontotyyppiksi.

Luonnonsuojelualueen ja Natura-alueen sisäpuolella sijaitsevissa Natura 2000 luontotyyppin -kriteereiden täyttämässä lehtokuvioissa ei ole tarkoitus raivata puustoa. Kuvioiden läheisyydessä ja luonnonsuojelualueen ulkopuolella sijaitsevissa lehdoissa raivataan jonkin verran kuusia ja muuta nuorta puustoa. Kaikki vanhat puut ja järeeä lahopuu säilytetään. Raivaukset vaikuttavat myös Natura-alueen sisäpuolella sijaitseviin lehtokuvioihin lisäämällä valoisuutta. Valoisuus ja lämpö hyödyttää esim. kenttäkerroksen putkilokasveja. Kenttäkerroksen putkilokasvit hyötyvät myös kuusen poistosta, vähentämällä kuusen neulaskarikkeesta aiheutuvaa happamoittavaa ja kenttäkerroksen kasvillisuutta tukahduttavaa vaikutusta.

Laidunnuksella voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia lehtojen eliöstölle. Karja talloo jonkin verran polkuja ja lehtoon voi muodostua levähdyspaikkoja, joilla ei kuitenkaan ole oleellista vaikutusta lehdon puustoon ja pensastoon. Karja voi myös kaataa hinteliä pystylahopuita ja talloa maalahopuita. Karja syö puiden taimia, joka voi haitata lehtipuiden uudistumista. Toisaalta laidunnus auttaa ylläpitämään rantalehtojen valoisuutta; karjan tallominen vaikeuttaa havupuiden taimien kasvua, ja lisääntynyt valon ja lämmön määrä voi olla lehtipuustolle edullista. Valoisuus hyödyttää myös kenttäkerroksen putkilokasveja, esimerkiksi kevätaspektin lajeja, kuten kiurunkannusta. Kiurunkannus hyötyy laidunnuksesta,

		Vlaj.p.Kk	+ ; positiivinen vaikutus				Suunnittelualueen sisäpuolelle		
FI0403002	9050 - Lehdot								
YSA202462	6430 - Kosteat suurruohoniityt								
	9050 - Lehdot								
YSA202920									
Suojelualue koodi	Direktiivilaji	Direktiivin liite (lajien osalta)	Toimenpide	Arvioitu vaikutus	Vaikutusala				
<p>Hoidon vaikutuksia Kirkkojärven Natura-alueella esiintyviin lintudirektiivin lajeihin ei tässä ole erikseen tarkasteltu. Laitumen sisäpuolella ruovikkojen ja rantapensaikkojen lintulajit vähenevät samalla kuin avoimien rantaniitylle kerääntyy muuton aikaisia levähtäjiä, esimerkiksi kahlaajia. Kirkkojärven Natura-alueen elinympäristöjen kunnostaminen on Natura-alueen suojelutavoitteiden kannalta myönteistä. Hoitoon soveliaista elinympäristöä on laitumen ulkopuolella runsaasti.</p>									
FI0403001	isokultasiipi	Lu II,IV	KunnosRaiv	+ ; positiivinen vaikutus					
FI0403001	isokultasiipi	Lu II,IV	Laidunnus	+ ; positiivinen vaikutus					
FI0403001	isokultasiipi	Lu II,IV	RvkMrsks	+ ; positiivinen vaikutus					
FI0403001	kaakonlyhytsiipi		KunnosRaiv	+ ; positiivinen vaikutus					
FI0403001	kirjoverkkoperhonen	Lu II,IV	Laidunnus						
FI0403001	lietetatar	Lu II,IV	Laidunnus	+ ; positiivinen vaikutus					

koska laidunnus vähentää kiurunkannuksen kanssa kilpailevia kookkaita lajeja. Kirkkojärven annalla esiintyvä kiurunkannus on tärkeä pölyttäjähönteisille, kuten kimalaiselle, koska se kukkii aikaisin keväällä, kun muita mesikasveja on vielä rajoitetusti.

uontotyypillä kasvaa jättipalsamia, joka on haitallinen vieraslaji. Jättipalsamia poistetaan itkemällä ja laiduntamalla.

Kohdentuminen	Perustelu positiivisille tai negatiivisille vaikutuksille
---------------	---

seen eritelty. Raivausten, ruovikon niiton ja laidunnuksen myötä on oletettavissa, että rantaluhtien ja niittyjen lajit lisääntyvät. Oletettavissa on myös, että matalakasvuiselle alla avoimia ja matalakasvuisia rantaniittyjä suosivat lajit ovat taantuneet, joten niiden hoitotoimenpiteillä ei ole merkittävää vaikutusta ruovikkojen ja rantapensaikkojen lajeille, koska

Suunnittelualueen sisäpuolelle	Lajin elinympäristöön kuuluvat niityrannat, joiden pinta-ala hoitotoimenpiteet laajentavat. Hoidon myötä perhosten mesikasvit myös runsastuvat alueella.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Isokultasiipi elää kosteilla tulva- ja rantaniityillä. Yksi lajia uhkaavista tekijöistä on sen kasvupaikkojen umpeenkasvu. Laidunnus edesauttaa elinympäristön pitämistä avoimena. Toisaalta liian intensiivinen laidunnus voi potentiaalisesti hävittää hierakoita (<i>Rumex</i> sp.), jotka ovat perhostoukan ravintokasveja. Tämän takia laidunnuksen vaikutusta hierakkakasvustoihin tulisi seurata ja tarvittaessa aidata ainakin osa kasvustoista laitumesta pois. Laidunnuksen sijasta olisi erillisessä aitauksessa syytä niittää kasvillisuutta 1-2 vuoden välein ja kerätä niittojäte pois, umpeenkasvun estämiseksi.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Lajin elinympäristöön kuuluvat niityrannat, joiden pinta-ala hoitotoimenpiteet laajentavat. Hoidon myötä perhosten mesikasvit myös runsastuvat alueella.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Kaakonlyhytsiipi elää suunnittelualueen ulkopuolella, mutta sen rajalla. Se kärsii avoimien alueiden umpeenkasvusta ja hyötynee hoitotoimista.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Ei tietoa, että laji esiintyisi suunnittelualueella. Lajihavainto on ilmoitettu 10 km ² tarkkuudella.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Lietetatar hyötyy laidunnuksesta. Lietetatar kasvaa matalassa vedessä ja liejuisilla rannoilla. Se kärsii rantojen umpeenkasvusta,

FI0403001	nuolihaukka	Li m	KunnosRaiv	o; neutraali vaikutus		
FI0403001	nuolihaukka	Li m	Laidunnus	o; neutraali vaikutus		
FI0403001	nuolihaukka	Li m	RvkMrsks	o; neutraali vaikutus		
FI0403001	punakoisa		KunnosRaiv	o; neutraali vaikutus		
FI0403001	punakoisa		Laidunnus	+ ; positiivinen vaikutus		
FI0403001	punakoisa		RvkMrsks	o; neutraali vaikutus		
FI0403001	täplälampikorento	Lu II,IV	Laidunnus	+ ; positiivinen vaikutus		
FI0403001	täplälampikorento	Lu II,IV	RvkMrsks	+ ; positiivinen vaikutus		
Natura 2000-vaikutusten arvioinnin tarveharkinta perusteluineen				Ei tarvita	☒	Tehtävät toimenpiteet Natura 2000 –verkostoon. Täytä Natura 2000-arviota.
				Tarvitaan	☐	

Sensitiiviset lajit: 0 kpl

	joten nautakarjan laidunnus ja tallaus auttaa pitämään elinympäristön sille soveliaana.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Nuolihaukka pesii valoisissa metsissä. Kunnostusraivaukset eivät vaikuttane lajiin, jos raivaukset tehdään pesintäajan ulkopuolella ja vanhoja puita ei poisteta.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Karjan läsnäolon ei ole todettu oleellisesti häiritsevän petolintujen pesintää.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Ruovikon niitto voi hetkellisesti häiritä nuolihaukkaa, riippuen niiton ajankohdasta. Toisaalta niitto auttaa pitämään rantaniityn avoimena, mikä hyödyttää linnun ravinnonetsintää.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Laji elää luhta- ja niittyrannoilla, jotka laajenevat hoitoimenpiteiden ansiosta.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Punakoisan toukat elävät - isokultasiiven toukkien tavoin - isohierakalla (<i>Rumex hydrolapathum</i>) ja vesihierakalla (<i>R. aquaticus</i>). Laidunnus torjuu rantaniityn umpeenkasvua ja pitää järviruo'on loitolla, mikä hyödyttää hierakoita. Toisaalta liian intensiivinen laidunnus voi potentiaalisesti hävittää hierakoita. Tämän takia laidunnuksen vaikutusta hierakkakasvustoihin tulisi seurata ja tarvittaessa aidata ainakin osa kasvustoista laitumesta ulos. Laidunnuksen sijasta olisi erillisessä aitauksessa syytä niittää kasvillisuutta 1-2 vuoden välein ja kerätä niittojäte pois, umpeenkasvun estämiseksi.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Laji elää luhta- ja niittyrannoilla, jotka laajenevat hoitoimenpiteiden ansiosta.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Täplälampikorenon elinympäristö ei ole avoin rantaniitty, mutta se ei myöskään viihdy korkeassa yksipuolisessa ruovikkokasvillisuudessa. Nautakarjan laidunnus monipuolistaa rantaa ja luo ruovikkoon erilaisten kasvillisuustyyppeiden mosaiikkia, jossa myös täplälampikorennolla on mahdollista löytää ruokailu- ja/tai lisääntymispaikkoja.
Suunnittelualueen sisäpuolelle	Ruovikon niitto kunnostuksen alkuvuosina avaa hetkellisesti rantaniittyä liikaa täplälampikorenon näkökulmasta. Toimenpide, yhdessä laidunnuksen kanssa, kuitenkin luo pitkällä tähtäimellä täplälampikorennolle soveliaista ruokailu- ja/tai lisääntymiselinympäristöä.

...t eivät oleellisesti heikennä niitä arvoja, joiden perusteella alue/alueet on valittu Natura
...ämän perusteella toimenpiteet eivät vaadi luonnonsuojelulain (1996/1096 65 §) mukaista

Sopijapuolet:

Maanomistaja .....
 - yhteystiedot .....

Karjanomistaja..... Tilatunnus .....

- yhteystiedot .....

Muu yhteistyötaho .....

- yhteystiedot .....

Kohdealue: ..... pinta-ala: ..... ha
Sopimusaika: .....

Sopimus laiduntamisesta:

1. Maanomistaja luovuttaa vastikkeetta karjanomistajalle kohdealueen laidunkäyttöön. Karjanomistajan eläimet; noin ..... kpl ..... laiduntavat alueella laidunkauden ajan tai niin kauan kuin laitumella riittää ravintoa. Tarvittaessa eläinmäärää vähennetään tai lisätään kesän aikana.
2. Kukin sopijapuoli vastaa oman vastuualueensa osalta mahdollisista vahingoista voimassa olevan oikeuskäytännön mukaan. Karjanomistaja huolehtii mahdollisista laitumella tapahtuvista eläinten sairastumisista, loukkaantumista ja kuolleista eläimistä sekä niistä aiheutuvista kustannuksista.
3. Karjanomistajalla on vastuuvakuutus kyllä ei
 Maanomistajalla on vastuuvakuutus kyllä ei
 Karjanomistaja on vakuuttanut eläimensä kyllä ei
4. Aitauksen rakentamisesta huolehtii ..... Aitauksen ylläpito on ..... vastuulla. Mahdollinen aitauksen purkaminen on rakentajan vastuulla.
5. Tarvittavasta tiedotuksesta ja opastuluista vastaa .....
6. .... huolehtii eläinten kuljetuksen laitumelle ja haun laitumelta ennalta sovittuina ajankohtina.
7. Eläinten juomavedestä huolehtii .....
 Karjanomistaja tuo eläimille kivennäisen.

8. Eläinten päivittäinen valvonta on ..... vastuulla. Valvontaan kuuluu mm. eläinten kadonneista ja rikkoutuneista korvamerkeistä ilmoittaminen karjanomistajalle välittömästi. Mikäli ilmenee ongelmia eläinten kanssa otetaan heti yhteys karjanomistajaan. Karjanomistaja vastaa siitä, että mahdollisesti karanneet eläimet saadaan takaisin aitaukseen.
9. Karjanomistaja ja maanomistaja vastaavat kumpikin osaltaan siitä, että laiduneläimet eivät ole kontaktissa eri tautivastustus -statuksen omaavien eläinten kanssa, mikäli laiduneläimet tai osa niistä palaa kotilaumaansa (eli laidunalue on vain yhden, em. karjanomistajan käytössä).
10. Karjanomistaja merkitsee laitumen eläinten pitopaikaksi. Pitopaikan rekisteröiminen tapahtuu toimittamalla ”Eläinten pitopaikat” -lomake kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Laitumelle vietävät eläimet tulee merkitä virallisilla korvamerkeillä ja eläinten siirroista on tehtävä ilmoitukset rekisteriin.
11. Eläinten tekemästä maisemanhoitotyöstä ja muista järjestelyistä maanomistaja korvaa karjanomistajalle ..... euroa (sis. alv 24 %) laidunkauden ajalta.
12. Mikäli toinen osapuoli rikkoo sopimusta tai irtisanoo/purkaa sopimuksen ilman laillista perustetta on sen korvattava aiheuttamansa vahingot/tulonmenetykset. Maataloustukien osalta tulonmenetykset voivat kohdistua usealle vuodelle.
13. Muut erityisehdot: .....
14. Tätä sopimusta on tehty ..... samanlaista kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle.

Paikka ..... Päiväys .....

.....
Karjanomistaja

.....
Maanomistaja

.....
Muu yhteistyötaho

Liitteet:

- laidunalueen kartta
- laidunalueen hoitosuunnitelma
- laidunalueen vuokrasopimus (suositellaan monivuotisissa sopimuksissa)
- muu, mikä .....

L Aiduntamissopimuksen täyttäminen

ProAgria Etelä-Suomi ry/Maa- ja kotitalousnaiset ovat kehittäneet laiduntamissopimuksen, jossa pyritään huomiomaan maisemalaidunnuksen eri näkökohdat. Sopimuksen kaikki kohdat tulee täyttää huolellisesti.

Sopijapuolet

Lomakkeeseen täytetään sopijapuolten yhteystiedot. Sopijapuolia ovat maanomistajan ja karjanomistajan lisäksi jokainen, joka sopimuksessa nimetään vastuutahoksi.

Kohdealue

Nimetään laiduntamissopimuksen kohteena oleva alue. Alueen sijainti käy ilmi karttaliitteestä.

Pinta-ala

Ilmoitetaan kohdealueen arvioitu pinta-ala, jos tarkka ala ei ole tiedossa.

Sopimusaika

Sopimusaika voi koskea yhtä laidunkautta tai esimerkiksi viisivuotiskautta. Aika voidaan määrittellä tarkkoina päivämäärinä tai väljemmin, esimerkiksi laidunkausi 2015. Laidunnuksen alkamis- ja päättymisajankohtia on vaikea sopia etukäteen, koska olosuhteet vaihtelevat vuosittain (vrt. kohta 6).

Sopimus laiduntamisesta

KOHTA 1. Ilmoitetaan laiduneläinten määrä ja laji, esimerkiksi 10-15 kpl lampaita.

KOHTA 3. Vastuuvakuutus on suositeltavaa olla kaikilla sopijapuolilla, joilla on jokin vastuualue laiduntamissopimuksessa. Vastuuvakuutus kattaa ulkopuolisille aiheutettuja vahinkoja. Epäselvissä tapauksissa kannattaa varmistaa vakuutusten tilanne omasta vakuutusyhtiöstä. Eläinten omistajan on syytä arvioida myös eläinvakuutusten tarve samassa yhteydessä.

KOHTA 4. Nimetään aitauksen rakentamisesta ja aitauksen ylläpidosta vastaava sopijapuoli.

KOHTA 5. Nimetään tiedotuksesta ja opastuluista vastaava sopijapuoli.

KOHTA 6. Nimetään eläinten kuljetuksesta vastaava sopijapuoli, joka useimmiten on karjanomistaja.

KOHTA 7. Nimetään eläinten juomavedestä vastaava sopijapuoli.

KOHTA 8. Nimetään eläinten päivittäisestä valvonnasta vastaava sopijapuoli.

LAMPAAT / NAUDAT

KOHTA 10. Lampaiden ja nautojen siirroista on tehtävä ilmoitukset rekisteriin.

KOHTA 11. Merkitään suoritettava rahallinen korvaus.

KOHTA 13. Voidaan määrittellä erityisehtoja tapauskohtaisesti.

KOHTA 14. Merkitään tehtyjen sopimusten lukumäärä.

HEVOSET

KOHTA 9. Merkitään suoritettava rahallinen korvaus.

KOHTA 11. Voidaan määrittellä erityisehtoja tapauskohtaisesti.

KOHTA 12. Merkitään tehtyjen sopimusten lukumäärä

Allekirjoitukset

Kukin sopijapuoli allekirjoittaa sopimuksen.

Liitteet

Laidunalueen kartta

Kartta, johon laidunalue on rajattu, tarvitaan aina sopimuksen liitteeksi.

Laidunalueen hoitosuunnitelma

Laidunalueelle on erittäin suositeltavaa laatia hoitosuunnitelma. Suunnitelmallisen hoidon avulla voidaan saavuttaa laidunnukselle asetetut tavoitteet, kuten maiseman- ja luonnonhoito, eläinten hyvinvoinnista tinkimättä.

Laidunalueen vuokrasopimus

Maan vuokrasopimusta on suositeltavaa käyttää monivuotisissa sopimuksissa.

Muu, mikä

Mahdollinen muu liite, esimerkiksi erillinen sopimus eläinten valvonnasta.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

